

ใจหลุดพ้น

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๕

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจ ตั้งใจ วันนี้อากาศดีนะ ตั้งใจหาความสุขใส่ตัวเองนะ หาความสุข วิธีการหาความสุข วิธีการการจะหาความสุขใส่ตัวเอง สุขเกิดจากการประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัตินี้เป็นการกวน เป็นการกวน เป็นการเข้มทำกรรม...เรื่องของใจของตัว กวนเข้ามา กวนเข้ามาเหมือนกับกวนอาหาร กวนอย่างนั้น กวนเพื่อให้ใจของเรา พลิกจากส่วนหนึ่งเป็นอีกส่วนหนึ่ง พลิกจากความเป็นโลกียะ พลิกจากความเป็นจิตดั้งเดิมของโลกเขา คิดแบบตามปกติให้คิดเป็น โลกุตตระ

สิ่งที่ความคิดเป็นโลกุตตระนั้น จะเอาเราออกจากโลกสมมุตินะ โลกนี้เป็นโลกสมมุติ จริงตามสมมุติ ถ้าไม่มีกรรมมานี้ เราจะไม่เห็นความเป็นสมมุติ เราจะเห็นหน้าเดียว ว่าสิ่งนี้เป็นความจริง โลกนี้เป็นความจริง จริงเพราะเราอยู่ในโลกนี้แล้วเราเห็นสภาวะตามความเป็นจริงของโลก แล้วเราก็จะยึดโลกนี้ว่าเป็นอย่างนี้ตามศึกษาอย่างนี้ การศึกษาเล่าเรียนมา ทางวิทยาศาสตร์ก็พิสูจน์ โลก พิสูจน์ตามจากสิ่งนี้ พิสูจน์แล้วเราก็เชื่อ

ชีวิตก็เหมือนกัน มันเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ในโลกนี้ เราพิสูจน์กันตามภาษาเรา แล้วเราก็เชื่อตามภาษาว่า คนเราเกิดมาก็มีเท่านี้ แต่กรรมไม่ได้แคบอย่างนั้นเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวียนตายเวียนเกิดมา สร้างสมมาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพุทธภูมิมา สะสมมาขนาดไหน ถึงได้เกิดมามีบุญญาธิการ ได้พยายามทำ โลกกรรมให้เกิดขึ้นมาจากตัวเอง จากตัวเองเป็นคนที่ว่า แสวงหา เป็นคนพยายามค้นคว้าจนเห็นกรรม เห็นสภาวะกรรมความเป็นจริง ความเป็นจริงของเรื่องของกรรม แล้วมีความสุข สุขเกิดจากความประพฤติปฏิบัติ

การประพฤติปฏิบัติต้องมีการขวนขวาย มีการประพฤติปฏิบัติถึงจะเกิดขึ้นมาได้ ใจพ้นจากทุกข์ ทุกข์นี้พ้นออกไปจากเรื่องของกิเลสได้ จะต้องมีความจริงใจ มีการประพฤติปฏิบัติ จะไม่มีการทำไปตามความเห็นของความคิดของโลกแล้วจะพ้นออกไปจากกิเลส มันเป็นไปได้เลย สิ่งที่เป็นโลกนี้ก็จริง โลกเขา แล้วเราจะทำขึ้นมา เราศึกษากรรม เราเชื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัม

พุทธเจ้า แล้วเราจะปฏิบัติธรรม แล้วเราจะทำของเราอย่างไร เราคิดว่า เราวางใจของเราอย่างไร ให้มันเป็นไปตามสภาวะที่มันจะเกิดขึ้นตามความเป็นจริง

ตามความเป็นจริงเห็นใหม่ จริงของโลกเขามันจริงอยู่แล้ว สิ่งนี้มันเป็นความจริงในหัวใจ เรา มันมีอยู่โดยดั้งเดิม แล้วมันก็จริงตามประสาของมัน เราได้ประสบสิ่งนี้ เราก็ต้องเชื่อสิ่งนี้ ว่าสิ่งนี้เป็นความจริง สิ่งนี้เป็นความเกิดดับของใจ อาการของใจ สิ่งต่างๆ นี้เป็นอาการของใจ

คนที่ไม่ประพฤติปฏิบัติ คนที่ไม่ศึกษา จะไม่เข้าใจเรื่องของใจเลย แล้วจะไม่เข้าใจเรื่องสภาวะของใจ แล้วก็จะเหมารวมทั้งหมดว่าเป็นเรา สิ่งต่างๆ นี้เป็นเรา สิ่งที่เป็นต่างๆ เป็นเรา เราก็ต้องเชื่อเรา เชื่อความเห็นของเรา แล้วพอเชื่อความเห็นของเราแล้ว ความเห็นของเราก็หลอกเรา หลอกให้เราเห็นตามความเป็นจริงเห็นใหม่

ใจพ้นจากทุกข์ ใจนี้พ้นออกไปจากทุกข์ ถ้าพ้นออกไปจากทุกข์ ใจจะเป็นสิ่งที่ว่า รับรู้ตามความเป็นจริง แต่ใจยังไม่พ้นออกไปจากทุกข์ มันอยู่ในความทุกข์ ใจไม่พ้นออกจากวัฏฏะไปไม่ได้ หมุนเวียนในวัฏฏะ วนในวัฏฏะ แล้วก็จะไปเป็นความหมุนไปตามสภาวะธรรม นีกรรมดิกรรมชั่วมีผลตรงนี้ ตรงความดีความชั่ว ให้ผลเป็นความดี ให้ผลเป็นความชั่ว ระหว่างภพชาติต่างๆ ที่ใจหมุนเวียนไป แล้วเราก็มีสภาวะความหมุนเวียนไปตามประสาอย่างนั้น

แล้วเราจะมาประพฤติปฏิบัติ เราจะทำอะไรไม่ได้เลย เราจะปล่อยเราตามความเห็นของเรา เราจะทำว่า เราจะต้องกำหนดขึ้นมา กำหนดก็ไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่ได้ เพราะมันจะเป็นต้นหาความทะยานอยาก

สิ่งที่ความเป็นต้นหาความทะยานอยากนี้ มันมีอยู่โดยดั้งเดิม ต้นหาความทะยานอยากโดยหัวใจโดยกิเลส มันมีอยู่ในหัวใจ แล้วเราจะผลักสิ่งนี้ออกไป มันเป็นไปไม่ได้ มันต้องมีอยู่โดยสภาวะของมัน เพียงแต่เราตัดแปลง เราจะตัดแปลงว่า สิ่งใดเป็นโลก สิ่งใดเป็นธรรม

สิ่งใดเป็นโลกเห็นใหม่ โลก คือ ความคิดของเรา มันเป็นโลก มันเป็นความเห็นของเรา สิ่งนี้เป็นโลก แล้วสิ่งที่เห็นธรรม ธรรมนี้เป็นธรรมเพราะเหตุใด เป็นธรรมเพราะมันเป็นฝ่ายมรรค มรรค คือ เครื่องดำเนิน สิ่งที่เครื่องดำเนิน มันเป็นการดำเนินของใจ ใจต้องก้าวเดินออกไป ถ้าใจไม่ก้าวเดินออกไป ใจก็ย่ำอยู่กับที่ ย่ำอยู่กับที่ก็ความคิดประสา ความคิดของเขาอยู่โดยดั้งเดิม ใจนี้ อยู่โดยความคิดของตัวเองอยู่แล้ว แล้วย่ำอยู่กับที่นั่น มันก็ต้องเป็นโลก

แต่ถ้ามันเป็นธรรม ทำความคิดชนขวยออก สิ่งที่ชนขวยออก มันก็เป็นความคิดเหมือนกัน แต่มันเป็นมรรค เห็นใหม่ สิ่งที่เป็นมรรค มันจะทำให้เราก้าวเดินออกไปได้ ถ้ามีมรรคา เครื่องดำเนิน เครื่องดำเนินทางอันเอกจะพ้นออกไปจากกิเลส

ถ้าไม่มีทางมรรคเป็นเครื่องดำเนิน เราจะไม่พ้นไปจากกิเลส เราจะต้องย่ำอยู่กับกิเลสแล้ว ความเห็นของเรา เราว่าเพ่งก็ไม่ได้ ถ้าเพ่งมันเป็นเรื่องของความคิดความเห็น ความที่เราเพ่งขึ้นไปนะ มันเป็นการว่า เจาจะจงเป็นความเกร็ง

นักศึกษาแพทย์ เห็นใหม่ นักศึกษาแพทย์นี่เป็นคนที่มีปัญญามาก จบแพทย์ออกมาแล้ว จะมีแต่ความรู้ ความรู้เขาแน่นมากเลย แต่เขายังต้องเป็นแพทย์ฝึกหัดอีก สิ่งที่เขาฝึกหัดเพราะเหตุใด? เพราะเขามีแต่ปริยัติ มีแต่ความรู้ของเขา ต้องฝึกหัด แต่ผู้เป็นบุรุษพยาบาลในห้องผ่าตัดนั้น เขาจะทำแผล เขาทำสิ่งใดได้สวยงามกว่าแพทย์ฝึกหัดใหม่ๆ แพทย์ฝึกหัดใหม่ๆ จะไม่มีความชำนาญขนาดนั้น นั่นคือประสบการณ์ตรง ประสบการณ์ตรง

นี่การศึกษาเล่าเรียนในในปริยัติของเราก็เหมือนกัน เราศึกษามา เราเข้าใจของเรา มันมีความศึกษามาขนาดไหน มันจะเป็นเรื่องของกิเลสเอาไปกินทั้งหมดเลย สิ่งทีกิเลสเอาไปกินเพราะกิเลสมันอยู่ที่ใจ มันลึกซึ้งยิ่งกว่าแพทย์ฝึกหัด เพราะแพทย์ฝึกหัดนั้น เขาเรียนทางวิทยาศาสตร์มา เขารู้ทางทฤษฎี เขารู้เรื่องสารเคมี เขารู้ทุกอย่าง แล้วมันจะเป็นตามสภาวะแบบนั้น แต่เขาก็ต้องมาฝึกหัด ฝึกหัดเพื่อให้เป็นประสบการณ์ของเขา

แต่ของเรา เราประสบการณ์ของใจ ประสบการณ์ตัวของใจ มันสำคัญมากกว่านั้น สำคัญมากกว่านั้นเพราะเราจะต้องเอาใจของเรานี้ออกจากกิเลสให้ได้ ถ้าเราจะเอาใจของเราออกจากกิเลสให้ได้ มันจะต้องมีตัวใจ

ตัวใจ คือ ตัวรู้ ถูกต้อง สิ่งทีตัวรู้ สภาวะรู้ รู้ต่างๆ รู้อะไร รู้สภาวะเกิดดับ สิ่งทีสภาวะเกิดดับต่างๆ เรารู้แล้วนี่นะ รู้ความเกิดดับ นั่นรู้อาการของใจ สิ่งทีความเกิดดับนี้เป็นอาการของใจ แล้วห้ามด้วยนะ ห้ามใช้ความคิด ห้ามใช้สิ่งต่างๆ ห้ามเติมเข้าไป ต้องให้รู้สภาวะเกิดดับอย่างเดียว

ถ้ารู้สภาวะเกิดดับอย่างเดียว รู้มันเป็นปัญญาแล้ว เป็นวิปัสสนาแล้ว อันนั้นเป็นความที่ว่า กิเลสเอาไปกินทั้งหมดเลย มันจะเป็นวิปัสสนาไปได้อย่างไร มันจะเป็นวิปัสสนา ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีศีลบริสุทธิไซ้ใหม่ เราจะทำสมาธิได้ง่ายขึ้น ถ้าเรามีสมาธิแล้วจะทำให้เกิดภาวนามยปัญญา ถ้า

เราไม่มีสมาธิ เราจะเกิดปัญญาของโลก โลกก็ปัญญาจะเป็นสิ่งต่างๆ ที่ว่า ให้เราคิดตามสภาวะที่มันเกิดดับตามเหตุผลนั้น เราประพฤติปฏิบัติของเราเพื่อมีปัญหา

การประพฤติปฏิบัติพ้นจากจิตไปไม่ได้ ถ้าต้องมีตัวจิตตัวรับรู้ เราไม่ได้คิดถึงว่าตัวจิตตัวรับรู้ เราคิดถึงแต่สภาวะรับรู้เลย สิ่งที่เป็นสภาวะรับรู้อันนี้ มันจะเป็นปัญญา สิ่งที่เป็นปัญญา นี้สภาวะจิต จิตเอาไปรู้อะไร รู้ต้องรู้ด้วยปัญญา

สิ่งที่จะเพิ่มขึ้นไป เติมไม่ได้ คิดไม่ได้ ถ้าคิดแล้วมันจะเป็นการ...เราเพิ่มเข้าไป มันเป็นเรื่องค้นหาความทะยานอยาก อันนี้เป็นความเห็นของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักวิชาการ ตามหลักวิชาการว่าเติมความคิดไม่ได้

ถ้าเติมความคิดไปนั้นเป็นค้นหา นั่นคือค้นหาแทรกแล้ว ค้นหาแทรกเข้าไปในการประพฤติปฏิบัติมันจะไม่ไข่มรรค ถ้าค้นหาแทรกเข้าไป มันจะเป็นค้นหา มันต้องเป็นค้นหาไปก่อน การประพฤติปฏิบัติ เห็นไหม จะพิจารณา จะเพ่งก็ต้องเพ่งไปก่อน คนเราจะปฏิบัติให้ถูกต้อง ไม่ได้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนผู้มีกิเลส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนหรือสัตว์ชนสัตว์ให้พ้นออกไปจากกิเลส องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ได้สอนพระอรหันต์ สิ่งที่เป็นพระอรหันต์เท่านั้นถึงจะเห็นสภาวะเกิดดับตามความเป็นจริง แล้วไม่มีกิเลสเข้าไปรับรู้ เข้าไปแทรกในสภาวะเกิดดับนั้น

เพราะกิเลสมันขาดออกไปจากใจ เพราะกิเลสมันตายออกไปจากใจ ถึงเห็นสภาวะเกิดดับตามความเป็นจริง สภาวะเกิดดับตามความเป็นจริงนั้น เป็น ภาว หนเว ปญจกขุณา ชั้นเท่านั้น เป็นภาวอย่างยิ่ง สิ่งที่เป็นภาวอย่างยิ่ง มันก็เกิดดับตามสภาวะของมันจนถึงที่สุดแล้ว มันก็ต้องพลัดพรากจากกันไปโดยธรรมชาติของมัน

สิ่งที่มีมันจะพลัดพรากจากไปธรรมชาติ เพราะได้ชำระกิเลสออกมาจนเป็นพระอรหันต์แล้ว ถึงจะไม่มีสิ่งใดๆ เข้าไปแทรกซ้อนสิ่งนี้ได้ แต่ถ้ามีเราเป็นปุถุชน เราเป็นคนหนาด้วยกิเลสธรรมชาติของมัน ความคิดนี้มันต้องมีโดยธรรมชาติ

สิ่งที่เป็นธรรมชาติ เพียงแต่เราพลัดจากโลกียะเป็นโลกุตตระ พลัดจากค้นหาความทะยานอยากเป็นมรรคา มรรคาเครื่องดำเนิน มันจะดำเนินให้เราพ้นออกไปจากกิเลสได้ เราจะต้องพลัด

ความเห็นของเรา พลิกความเห็นไปเพื่ออะไร? เพื่อชำระกิเลส ไม่ใช่เห็นความสภาวะเกิดดับ สภาวะเกิดดับนี้ เริ่มต้นเห็นจากสภาวะเกิดดับมา เราจะทำตัวเราให้เป็นแก้วตดูลึนหนึ่งเท่านั้น

ดูอย่างเครื่องไฟฟ้าเห็นไหม ถ้าเรากดสวิทช์มันก็จะทำงานของมัน ยิ่งไฟฟ้าตามถนน หนทางนี้ มันจะดับหรือว่ามันจะสว่าง มันจะมีดหรือสว่างตามแต่สภาวะของแสง มันเป็นเรื่องที่ อัตโนมัตติ นี้ก็เหมือนกันสภาวะเกิดดับโดยธรรมชาติ เราจะศึกษาเราเพื่อเป็นวัตถุสิ่งหนึ่งเท่านั้น หรือ เรามีชีวิตเห็นไหม ชีวิตนี้มันมีคุณค่ามากกว่า

เรื่องของธรรม คือ เรื่องของใจ ใจนี้เป็นสภาวะรับสภาวะธรรมทั้งหมดเลย แล้วใจนี้เป็นผู้รู้ สิ่งที่เป็นผู้รู้ เรารับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้แล้วมีความสุข ความทุกข์ ส่งมาที่ใจ นั่นคือชีวิต นั่นคือสถานะ ของธาตุรู้ สิ่งที่เราธาตุรู้มันเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์

แต่สภาวะเกิดดับของวิทยาศาสตร์นั้น มันเกิดดับตามสภาวะวิทยาศาสตร์ อันนั้นเป็น อาการเหมือนกัน แต่เขาไม่มีจิต เขาไม่มีชีวิต เขาเกิดดับของเขา เขาก็เกิดดับสภาวะของเขา มีเหตุมี ปัจจัย มีพลังงานเข้าไป มีสิ่งที่ว่าส่งเสริมไป เขาก็ทำงานจนกว่าหมดพลังงานของเขา เขาก็ไม่มีสิ่ง ใดๆ เขาไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมาเลย เพราะเขาเป็นวัตถุสิ่งหนึ่งที่มีมนุษย์คิดขึ้นมา

สิ่งที่มนุษย์คิดขึ้นมา คิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของเรา เพื่อประโยชน์ เพื่อความ สะดวกสบายของการดำรงชีวิต สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่เราคิดขึ้นมา เขาต้องมีสมบูรณ์แบบ เขาใช้ของเขา ได้ เราเอาสภาวะธรรมไปจับเขาแล้วพิจารณาของเขา นั่นเป็นการส่งออก

สิ่งที่ส่งออก คือ รับรู้สิ่งต่างๆ แล้วพิจารณาตามสภาวะนั้นไป แต่ไม่มีตัวที่รับรู้ตกสภาวะ อยู่ อันนั้น คือ ตัวจิต นั่นคือ ตัวการรับรู้ สิ่งที่ได้รับรู้แล้วกรองมาจนตกผลึก เห็นไหม นั่นนะ ปัญญา มันเกิดขึ้นตรงนี้ไง ตรงที่ว่าต้องใช้ปัญญาเข้าไปชำระกิเลส

เกิดจากตรงที่ว่า เข้าไปรับรู้แล้วแยกแยะออก นี่ปัญญาวิปัสสนา วิปัสสนาต้องจับต้องกาย เวทนา จิต ธรรมได้ตามสภาวะตามความเป็นจริง เห็นสภาวะเกิดดับโดยสมมุติของเรา เราเป็น ปุถุชนเห็นสภาวะเกิดดับ บ่วงของมาร รูป รส กลิ่น เสียงนี้ เป็นบ่วงของมาร มารติดสภาวะแบบนี้ แล้วตามสภาวะแบบนี้เข้าไป แล้วเราจะกำหนดนามรูป กำหนดตาม รับรู้ของเราเข้ามา นี้กำหนด สภาวะเกิดดับ

สิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมชาติของมัน อาการทางสติทั้งนั้น ถูกต้องถ้าสติทัน แล้วเป็นการรับรู้สิ่งต่างๆ นี้ เป็นปัญญาอบรมสมาธิ จะว่าผิดทั้งหมดก็ไม่ใช่ ในการเพ่งจิตดูจิต

การเพ่งจิตดูจิต ถ้าเพ่งจิตดูจิตเพื่อโดยที่ว่า กดให้จิตนี้มีความสงบอยู่ แล้วสิ่งใดรับรู้ละ สิ่งที่เกิดขึ้นคืออะไร สิ่งที่เกิดขึ้น คือ ใจ ใจ คือ ตัวสัมมาสมาธิ เอกัคคตารมณฺ์สิ่งที่ถ้าตามรับรู้ทัน สิ่งที่ได้รับรู้ทันนั้น มันเป็นเรื่องของการกำหนดรับรู้ แล้วใช้ปัญญาตรงไหน ปัญญาในการพิจารณาพิจารณาตามความรู้ ตามความเห็น

สภาวะเกิดดับที่ปัญญารับรู้ทัน มันเป็นเรื่องอบรมสมาธิ ทำให้สมาธิสงบตัวเข้ามาเท่านั้น สิ่งที่สงบมา แล้วสิ่งที่รับรู้คืออะไร? คือ ตัวใจ ใจนี้ไปกำหนดดูอะไร ใจนี้ต้องกำหนดดูกาย เวทนา จิต ธรรม ขึ้นมาอีกต่างหาก

ถ้าไม่ดูกาย เวทนา จิต ธรรมขึ้นมา กายก็เพียงแต่ปล่อยวาง ปล่อยวางอาการของใจ ใจกับอาการของใจส่วนหนึ่ง ก็เลสอย่างหยาบๆ เกิดขึ้นระหว่างการกระทบกันระหว่างจิตกับขันธ์ จิตกับขันธ์อันหยาบๆ นะ แล้วยังมีขันธ์ละเอียด แล้วละเอียดสุดเข้าไป จนจิตนี้ปล่อยวางขันธ์ทั้งหมด

เหมือนกับวัวอยู่ในคอก ถ้าวัวตัวไหนอยู่ในคอก ในคอกนั้นมีวัวอยู่มาก ผงไหนดอยู่ในคอกนะแล้วออกมาจาก...ใครเปิดคอกออก เปิดปากคอกออก วัวนั้นหลุดออกมาจากคอก นั่นนะ ออกไปจากคอกนั้น นั่นคือ สภาวะจิต สภาวะจิตออกไปจากขันธ์ ขันธ์นี้เหมือนกับคอกที่กั้นปิดใจไว้อยู่ กั้นขังตัวจิตเอาไว้อยู่ แล้วจิตนี้จะโดนสภาวะขันธ์นี้ควบคุมไว้

หลวงตามหาบัวบอกว่านี่ถึงขะ ถึงขะ คือ ขันธ์ ๕ คือ สิ่งที่ควบคุมใจอยู่ ใจต้องปฏิบัติงานผ่านขันธ์ ๕ นี่สภาวะเกิดดับของคอกใจ สิ่งที่เป็นคอกนะ แล้วในตัววัวเหมือนกับใจ ใจนี้โดนขันธ์ ๕ ครอบอยู่ เหมือนกับโดนถึงขะนี้ครอบใจนี้อยู่ แล้วคิดไปตามต้นหาความทะยานอยาก แล้วเวลาเปิดออก...

เวลาเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมไว้ แล้วเราสร้างสภาวะธรรมขึ้นมา จนเปิดคอกอันนี้ออก มีพระภิกษุครั้งพุทธกาลใจ เวลาสงฆ์ในธรรม สงฆ์ในธรรมมาก แล้วจะไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไปที่กุฎิเห็นไหม ฝนตกอยู่ ฝนตกมาจาก โคนน้ำเป็นจุดเป็นต่อมขึ้นมา สภาวะนี้ เพราะจิตเขาพร้อมอยู่แล้ว ในเมื่อจิตเขาพร้อมอยู่แล้ว พอเจอสภาวะแบบ

นั่น มันสะท้อนกลับมาที่จิต นี่สภาวะสิ่งนั้น คือ เปิดคอกออก วัณนี้พ้นออกไปจากคอก พ้นออกไป จากความสงสัย เข้าใจสภาวะตามความเป็นจริง

คนสมัยพุทธกาลพร้อมอยู่ เขาใช้ มีปัญญาอยู่ แต่ของเรานี้มันเป็นปุถุชน มันเป็นความคิด เรื่องของโลกเขา เป็นความคิดของเรา เราจินตนาการขนาดไหน ก็เป็นจินตมยปัญญา ภาวนามยปัญญา ของเราไม่เกิด ไม่เกิดเพราะเราไม่มีการยกขึ้นวิปัสสนา

สิ่งที่ยกขึ้นวิปัสสนา ก่อนจะยกขึ้นวิปัสสนา ต้องมีปัญญา ปัญญาในการที่ว่าเริ่มขึ้นไปจาก สัมมาสมาธิ ปัญญาอย่างนั้นต้องเกิดขึ้น ถ้าเราจะฝึกฝนปัญญา ปัญญาอย่างนี้จะเกิดขึ้นมาบ่อยครั้ง เข้า บ่อยครั้งเข้า จนมีความชำนาญชำนาญ แล้วมีการควบคุมปัญญานั้นได้ ปัญญานี้จะเป็นมรรค สามัคคี จะสามัคคีรวมตัวขนาดไหน มันจะเห็นสภาวะของมรรคสามัคคีรวมตัวเข้าไปชำระกิเลส เป็น สมุจเฉตปหาน

แต่การเห็นสภาวะเกิดดับ อ่างพระไตรปิฎกว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนพระ ครั้งพุทธกาลว่า เธอให้รู้สึกแต่ว่ารู้ เธอให้เห็นสักแต่ว่าเห็น แล้วเธอจะข้ามพ้นจากโลกนี้และโลก หน้า นั้นนะรู้สึกแต่ว่ารู้ รู้สึกแต่ว่ารู้เพราะเขาต้องมีธรรมอยู่แล้ว

รู้สึกแต่ว่ารู้เพราะว่าวัณอยู่ในคอก วัณนี้พร้อมที่จะออกจากคอก แล้วเปิดคอกออกไป เขาถึง จะออกไป

แต่ว่ารู้สึกแต่ว่ารู้ของเรา เรายังไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ เราเริ่มต้นประพฤติปฏิบัติ เรารู้สึกแต่ ว่ารู้เห็นไหม รู้สึกแต่ว่ารู้ รับรู้ เห็นสักแต่ว่าเห็น สักแต่ว่าทั้งหมด แล้วปล่อยให้มัน เหมือนกับสวะนั้นนะ สวะลอยไปตามน้ำ ไม่มีใครควบคุมมัน น้ำขึ้นมันก็ขึ้นตาม น้ำลงมันก็ลง ตาม ตามสภาวะแบบนั้น สิ่งนั้นเป็นวัตถุ

แล้วอย่างการเกิดดับของเครื่องใช้ไฟฟ้าก็เหมือนกัน สภาวะเขาก็เกิดดับตามแต่เหตุผล เหตุผลอย่างนั้น จะรู้สึกแต่ว่ารู้ เพราะความเห็นของใจ เพราะเหมือนวัณปากคอกก่อน ต้องมีวัณอยู่ในหัวใจ ต้องพยายามทำของเราในหัวใจ นั่นละ ทำไม พระอัสสชิ เทศน์ให้พระสารีบุตรฟัง “ธรรมทั้งหลายเกิดมาแต่เหตุ เกิดมาแต่เหตุ ถ้าจะให้ดับเหตุ จะดับธรรมนั้นต้องไปดับที่เหตุนั้น” พระสารีบุตรฟังเท่านั้นแหละ พร้อมเลยนี่ นั่นนะ

ถ้าสักแต่รู้ว่ารู้สำหรับผู้ที่ใช้ปัญญาหมุนอยู่แล้วโดยธรรมชาติของปัญญาที่ใคร่ครวญเต็มที่ แต่ใคร่ครวญออกไป รับรู้แล้วยึดมั่นถือมั่นความเห็นของตัวเอง เพราะเรามีกิเลสอยู่

สิ่งที่มีกิเลสอยู่ เราก็ต้องคิดตามประสากิเลสของเรา ปัญญามันใคร่ครวญออกไป นั่นนะ กิเลสมันขับไล่ การประพฤติปฏิบัติ เราจะชำระกิเลสของเรา เราต้องชำระกิเลสของเรา การจะชำระกิเลสนี้ มันต้องมีปัญญา ศีล สมาธิ ปัญญาต้องสมบูรณ์ ต้องพร้อมขึ้นมาถึงชำระกิเลสได้

แต่ถ้าเราใช้ของเราโดยความเห็นของเรา นั่นกิเลสเอาไปใช้นะ กิเลสเห็นตามความเห็นของเรา แล้วคิดตามความเห็น แล้วยึดมั่นถือมั่นในความเห็นของเราว่า สิ่งนี้เป็นสภาวะเกิดดับ เห็นแล้วปล่อยวาง สิ่งทีปล่อยวางนั้น เห็นสภาวะว่าเกิดดับ ปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามา มันเป็นบ่วงของมารเท่านั้น ปล่อยบ่วงของมารเข้ามา จิตเป็นเอกเทศเท่านั้น แล้วจิตนี้จะเว้งว่าง จิตจะมีความสุขขนาดไหน รู้ตามความเป็นจริง ก็รู้ไปเถอะ รู้ขนาดไหน มันก็ซ่อนกิเลสไว้ในหัวใจเพราะจิตนั้นยังไม่ได้พ้นออกไปจากกิเลส พ้นออกไปนะ จิตนี้เป็นผู้พ้นออกไปจากทุกข์ทั้งหมด

ถ้ายังไม่ได้พ้นออกไปจากทุกข์ ทุกข์นี้ควรกำหนด เขาว่าทุกข์ชำระไม่ได้ กำหนดที่ทุกข์แล้ว จะไม่เป็นประโยชน์ เพราะกำหนดทุกข์ ทุกข์มันเป็นสัจจะส่วนหนึ่ง “ถูกต้อง” กำหนดที่ทุกข์ไปละที่สมุทัย ละที่ตัดทอนความทะยานอยาก แต่มันต้องมีการฝึกฝน มันต้องมีการพลิกแพลง

เราไม่ได้พลิกแพลงหัวใจของเราเลย เราไม่ได้ใช้ปัญญาแยกแยะสิ่งต่างๆ ในหัวใจของเราเลยแล้วเราจะไปปล่อยวางตรงไหน ถ้าไม่สมุจเฉทปหาน ไม่ได้มรรคสามัคคีนี จะไม่เห็นการประหารของกิเลส แล้วถ้ากิเลสไม่ได้พ้นออกไปจากหัวใจ นี้จะเกิดดับปล่อยวางมาขนาดไหน มันก็ปล่อยวางมาพร้อมกับกิเลส ปล่อยวางหัวใจ ปล่อยวางสิ่งต่างๆ ปล่อยวางความกระทบเข้ามา

เราทำสมาธินะ พูดถึงการทำสมาธิ เราความสงบของใจ เพื่อจะพ้นจากแรงดึงดูดของกิเลสเห็นใหม่ ถ้าเราพ้นจากแรงดึงดูดของกิเลสเป็นบางส่วน เพราะจิตนี้มีความสงบขึ้นมา มันอึดเต็ม อึดเต็มจากอารมณ์ สิ่งต่างๆ จิตนี้หิวโหยมาก เราหิวโหยนะ เวลาเราหิวโหยเรื่องอาหารการกิน เราพยายามหามาเพื่อปาก เพื่อท้องของเรา อึดเต็มขึ้นมาหนหนึ่ง เราก็มีความสุขของเราหนหนึ่ง

แต่หัวใจนี้หิวโหยอยู่ตลอดเวลา โดยธรรมชาติของเขา สิ่งทีหิวโหยขึ้นมา อารมณ์ต่างๆ ผ่านเข้ามาในครองของ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในที่เป็นทำงานของใจ ใจจะรับรู้สิ่งต่างๆ จับ

สภาวะนั้น นี่บ่วงของมาร สภาวะเกิดดับเป็นอย่างนั้น แล้วมันจะยึดมั่นถือมั่นมาก ยึดแต่สิ่งต่างๆ ยังมีอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ

อารมณ์ที่ว่าผูกมัดกับใจ มันจะยึดสิ่งนั้น แล้วจะหมุนตามสิ่งนั้นออกไปตลอด นั่น...เราเห็นสภาวะนั้น แล้วปล่อยวางเข้ามา ด้วยปัญญา สิ่งที่ใช้ปัญญานะ ตามให้ทัน สิ่งที่ได้รับรู้ต่างๆ รู้เกิด รู้ดับ เท่านั้น แล้วสิ่งอื่นๆ จะไม่เข้ามาเกี่ยวข้องกับใจนั้น ในสภาวะแบบนี้ มันสภาวะปล่อยวางเท่านั้น

ถ้าปล่อยวางใจเข้ามา ปล่อยวางใจเข้ามาๆ แล้วกิเลสมันขาดไปตรงไหน ถ้าไม่เห็นกิเลสขาดออกไป มันจะไม่เห็นความแยกออกไประหว่างกายกับจิต กายกับจิต สักกายทิจิแยกอย่างไร ถ้าสักกายทิจิไม่แยกออกไปจากหัวใจ นี่ขั้นอันอย่างหยาบกับใจนี้มันก็ผูกมัดกันไป เมื่อมันผูกมัดกันไป มันมีสังโยชน์ร้อยไว้ สิ่งที่ร้อยไว้นี้ เราจะไม่รู้สึกรู้สีกตัวเลยว่าเราร้อยไว้ และจะไม่เห็นสภาวะสังโยชน์ขาดออกจากไปอย่างไร

ถ้าสังโยชน์ขาดออกไปจากใจ เห็นสภาวะตามความจริง ขาดตรงนี้ มันก็มรรคสามัคคี จะเห็นคุณค่าของปัญญา ปัญญาในการฝึกใจ คนที่ประพฤติปฏิบัตินะ เวลาเริ่มต้นจับกาย เวทนา จิต ธรรมได้แล้ว แล้ววิปัสสนาอยู่ ปล่อยวาง เหมือนกับวัวในคอกเห็นใหม่ เปิดวัวในคอกแล้ว วัวมันไม่ออก สิ่งที่ไม่ออกเพราะมันไม่ขาด สิ่งนี้ใจนี้

สิ่งที่ว่ากิเลสไม่ขาดออกไปจากใจ ถึงจะไม่เห็นสภาวะของความแยกออกไประหว่างขั้นกับจิต แยกออกอย่างไร ขาดออกไปโดยที่ว่า สมุจเฉทปหานเลย นั่นต้องย้อนกลับมาด้วยปัญญา

สิ่งที่จะเกิดปัญญาไม่ใช่ปัญญาในการตรึก แต่ว่าถ้าปัญญาในการตรึก เราตรึกอยู่ใช่ไหม ไม่ให้เกร็ง ไม่ให้เพ่ง สิ่งนี้เพ่งนี้เป็นความผิดทั้งหมดเลย เพราะเราเพ่ง เพ่งนี้ไม่ผิด ผลอนี้ผิดแน่นอน ถ้าผลอเพราะสติไม่มี ผลอนในสภาวะไหน อันนั้น คือ ไม่มีสติ

สิ่งที่ไม่มีสตินี้ ความเพียรนี้ไม่ใช่ความเพียรแล้ว ความเพียรจะเป็นความเพียร ต้องมีสติสัมปชัญญะ การเพ่งอยู่เหมือนกับการฝึกหัด ทุกคนฝึกหัด เหมือนนายแพทย์ใหม่การฝึกหัด เขาจบแพทย์มา เขาจะผ่าตัดครั้งแรก เขาจะตื่นเต้นของเขามาก ใหม่ๆ วิชาความรู้ของเขาเต็มหัวใจนะ เพราะเขาจบแพทย์มา แต่การฝึกหัดนั้นก็ต้องผ่า การผ่าตัดนั้น

ไอนี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจะทำหัวใจของเราให้มีความสงบของใจ เราจะทำความสงบของใจแล้วเราไม่เคยทำเลย สิ่งต่างๆ แล้วกิเลสมันผลักไส มันสำคัญตรงนี้ ตรงที่ว่ามีกิเลสคอยขับไส คอยเบียดเบียนความเห็นของเรา คอยเบียดเบียนการประพฤติปฏิบัติของเรา

เครื่องใช้ไฟฟ้าเขาไม่มีชีวิตจิตใจ เขาไม่มีกิเลสนะ เขาจะมีสภาวะเกิดดับของเขา เกิดดับตามเหตุปัจจัย ตามพลังงานที่มีอยู่ เครื่องใช้ไฟฟ้านั้น ไม่ชำรุดทรุดโทรม มันจะเกิดดับ เปิดจะติด ปิดก็จะดับ จะเกิดดับตามสภาวะของเขา

แต่ในเรื่องของสัตว์โลก ในเรื่องของมนุษย์ ในเรื่องของหัวใจ มันมีกิเลสอยู่ในหัวใจ มันเกิดดับแล้วมันยึด สิ่งที่ยึดนั้นเป็นยางเหนียว สิ่งที่เป็นยางเหนียวนั้น คือ ตัวกิเลส กิเลสจะยึดสิ่งนี้ แล้วความเห็นสิ่งนี้ แล้วถ้าเกิดทำความสงบของใจ

ใจเราสงบเข้าหนึ่งลิ มันจะติดใจกับความสงบนั้นมาก จะระลึกถึงความสงบนั้นมาก แล้วจะเป็นต้นหาความทะยานอยาก อย่างนี้ถึงเป็นต้นหาซ้อนต้นหา สมุทัยซ้อนสมุทัยขึ้นมา แล้วทำการประพฤติปฏิบัติมันจะไม่สงบตามความเห็นแบบนั้น เราถึงว่าทำไป ทำไป จนกว่ามันจะปล่อยวางไปเอง กิเลสมันไม่สมความปรารถนามัน มันสร้างสมขึ้นมาให้เราต้องการอย่างนั้น แม้ไม่สมความปรารถนามัน มันลืมหัด มันปล่อยวาง มันจางกายออกไป

สิ่งที่จางกายออกไป ใจมันค่อยทำตามสภาวะตามความเป็นจริง นั่นนะ สภาวะตามความเป็นจริง แล้วมันก็จะเปลี่ยนสมาธิอีก พอเป็นสมาธิอีกขึ้นมา มันก็มีความอยากอีก นี้ คำว่า “เกร็ง” คำว่า “เพ่ง” มันอยู่ตรงนี้ไง ตรงที่กิเลส มันเคยติดกับสิ่งใด มันติดกับผลของที่มันเคยได้ แล้วมันก็อยาก อยากในความดียังเป็นกิเลสเลย สิ่งที่ยากในความดี สมาธิความสงบของใจนี้ เป็นคุณประโยชน์ของใจ เป็นเครื่องอาหารของใจ ใจได้รับสิ่งนี้ขึ้นมาแล้ว จะมีพลังงานขึ้นมา

สิ่งที่พลังงาน ใจที่เป็นพลังงาน ใจที่มีความสุข ใจที่อึดเต็มนั้น ถึงจะยกขึ้นวิปัสสนาได้ ถ้าใจที่หิวโหย มันเทียบเคียงกันด้วยสิ่งที่หิวโหย สิ่งที่ว่าไม่คมกล้า มีด สิ่งที่มีดมันที่อยู่ มีดที่ไม่คม เราไปฟันสิ่งใด มันก็ไม่เข้า มันได้แต่ทำให้สิ่งนั้นเข้าไปเปล่าๆ แต่ถ้ามันคมกล้าเห็นไหม

สิ่งที่คมกล้านั้น คือ พลังงานของใจ ถ้าใจมีพลังงานขึ้นมาละ ปัญญามันเกิดขึ้นมา มันถึงจะมีพลังงานขึ้นมา พอคมกล้าขึ้นมา มันก็จะฟันสิ่งต่างๆ ถ้าเราจับกาย เวทนา จิต ธรรม ไม่ได้ มันจะ

ไปพ้นสิ่งใด วิปัสสนาจะเกิด เกิดตรงนี้ต่างหาก เกิดตรงที่ว่า เราเห็นกายจากภายใน เห็นกาย เวทนา จิต ธรรม จากภายใน

เวทนาเป็นของหยาบ กายเป็นของหยาบจากภายนอก นั้นเป็นการส่งต่อ เป็นการฝึกหัด สิ่ง ที่ฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาไคร่ครวญนั้น มันจะเดินตัวของมันตลอดไป สิ่งที่เกิดขึ้นจากโลกียะ มันจะเป็นโลกุตตระโดยธรรมชาติของมัน ถ้าเราย่ำทำอยู่ตลอดไป

แต่กิเลสมันก็จะสร้างสถานะขึ้นมาว่า สิ่งนี้ปล่อยวางแล้ว เวลามันเว้งว่างขึ้นมา มันปล่อยวางเข้ามา มันต้องผ่านสัมมาสมาธินี้แน่นอน สัมมาสมาธินี้เป็นตัวกลาง ตัวกลางแยกแยะระหว่าง ว่า โลภียะกับโลกุตตระอยู่ตรงไหน

ถ้าสัมมาสมาธินี้ไม่สมบูรณ์ขึ้นมาเพราะมรรคเห็นใหม่ สัมมาสมาธิ ความเห็นชอบ ความเพียรชอบ มรรคต้องมีสัมมาสมาธิ สติชอบ สมาธิชอบ ต้องมีสิ่งนี้ขึ้นมาสมบูรณ์ขึ้นมา จะเปลี่ยนแปลงจะเป็นจากเป็น โลภียะเป็นโลกุตตระ

สิ่งที่เป็นโลกุตตระ ปัญญาของเราใช้ไคร่ครวญในโลกุตตรปัญญา มันจะเกิดขึ้นจากการ ฝึกหัดของเรา ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม มันจะปล่อยวางอย่างไร มันจะเห็นตามสภาวะตาม ความเป็นจริง มันจะเว้งว่าง มันจะปล่อยวาง

สิ่งที่ปล่อยวาง ปล่อยวางนั้น มันก็ปล่อยวาง เปิดคอกๆ แต่ตัวมันไม่ออกจากคอก เพราะ กำลังมันไม่พอ ถ้ากำลังมันพอ มันจะออกจากคอกได้ด้วยปัญญาตรงนี้ ปัญญาโดยการไคร่ครวญ โดยสัมมาสมาธิยกขึ้น ยกขึ้น ขึ้นมาวิปัสสนาในหัวใจเข้าไป

ในหัวใจ หัวใจรับรู้ สิ่งทีวิปัสสนา ใครเป็นคนเห็น ใครเป็นคนวิปัสสนา เวลาทำงานขึ้นมา ใครเป็นผู้รับรู้ประโยชน์ นี่คือตัวใจ แต่เพราะมันกระทบ มันหยาบ สิ่งนี้หยาบมาก คอกของใจนี้ หยาบ หยาบมาก หยาบเพราะว่า มันเป็นสิ่งทีว่าเกิดดับๆ ในหัวใจ มันจับต้องได้ มันหยาบเพราะ มันมีใจตัวรู้ ใจตัวรู้นี้ไปรู้ตัวคอก เพราะตัวคอกของใจ กับใจมันกระทบกันนะ มันหยาบเพราะมัน กระทบกัน มันถูกต้องกันได้ มันใช้ปัญญาสิ่งนี้ไคร่ครวญได้ ไคร่ครวญได้ว่า สิ่งนี้ไม่ใช่ความจริง สิ่งนี้เป็นสภาวะเกิดดับ

สภาวะเกิดดับ เกิดดับแล้วเป็นอนิจจัง สิ่งที่เป็นอนิจจัง สิ่งนี้ต้องเป็นทุกข์ “สิ่งใดอนิจจังสิ่ง นั้นต้องเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์สิ่งนั้นต้องเป็นอนัตตา” มันเวียนไปตามสภาวะของมัน ปัญญา

ใคร่ครวญแยกออกไปอย่างนี้ แล้วสิ่งใดเกิดก่อน สัญญาเกิดก่อน สัญญารับรู้สิ่งต่างๆ ขึ้นมาแล้ว เกิดสังขารปรุงแต่ง วิญญาณรับรู้จากเวทนา เวทนายรับรู้ วิญญาณรับรู้แบ่งแยกเวทนา มันจะ สังขาร ปรุงเข้าไป หมุนไปเป็นรอบๆ ขณะนั้น แล้วก็ยึดอย่างนั้น มันจะแยกออกไปอย่างนี้

สิ่งอาการอย่างนี้เป็นสิ่งที่ระลึกขันธ์นี้เป็นสัญญา สิ่งที่ว่าปรุงแต่งนี้เป็นสังขาร สิ่งที่ว่ามีความสุข ความสุข ความทุกข์นั้นเป็นเวทนา แยกได้ขนาดนั้น แยกออกจนกว่าจะเห็นหน้ากิเลส ออกไป หลุดออกไปจากใจ มันจะมีปัญญาอย่างนี้ใคร่ครวญเข้าไป มันถึงจะเป็นสมุจเฉตพหวน เห็นสภาวะเกิดดับ มันไม่มีปัญญาเข้าไปแยกแยะสิ่งต่างๆ มันเอาอะไรไปชำระกิเลส มันชำระ กิเลสไม่ได้ กิเลสนี้มันก็ต้องฝังอยู่ในหัวใจไป มันปล่อยวางเข้ามา มันปล่อยวางแน่นอน มันปล่อยวางเป็นสภาวะเกิดดับ แล้วมันจะมีสภาวะแบบนั้น นั่นเป็นจินตมยปัญญา ปัญญาในการ จินตนาการแล้วใคร่ครวญแล้วยึดมันถือมัน ยึดมันถือมันโดยที่ตัวเองไม่รู้ตัวว่าเป็นความยึดมันถือ มัน เพราะมันไม่สมุจเฉตพหวน

ถ้ามัน สมุจเฉตพหวน มันจะแยกอย่างไร สังโยชน์ขาดออกไปอย่างไร นั่นคือตัวปัญญา ตัว ปัญญาจริง ปัญญาไม่ใช่ปัญญาธรรมดาด้วยนะ เพราะมันต้องสามัคคี จะสามัคคีอย่างไร สัมปยุต ตัวเข้าไปอย่างไร แล้วกายตัวออกมาอย่างไร แล้วสิ่งที่รับรู้ออกไป คือ ตัวใจ นี้ออกจากคอกส่วน หนึ่ง ธรรมส่วนหนึ่งในหัวใจเกิดขึ้นมา

ส่วนที่รู้ว่าธรรมะนี้มีในหัวใจ ก็รู้ สิ่งที่เหลืออยู่ก็รู้ สิ่งที่เหลืออยู่ คือ กิเลสที่มันหยาบขึ้น มันละเอียดอยู่ในหัวใจ มันก็รับรู้สิ่งนั้น มันต้องตามสภาวะสิ่งนั้นเข้าไปเพื่อจะชำระกิเลสออกไป จากใจ นี้ สภาวะรู้

ขันธเห็นไหม มีขันธอย่างหยาบ ขันธอย่างกลาง ขันธอย่างละเอียด ถ้าทำลายขันธอย่าง หยาบออกไป มันจะหลุดออกไป ขาดออกไปจากใจ ขาดโดยธรรมชาติ ขาดไปเลย ไม่ใช่สภาวะ เกิดดับ เพราะมันต้องขาด พอมันขาดลงไป มันปล่อยวางจิต จิตนี้รับรู้ขึ้นมาแล้วย้อนกลับขึ้นไป ส่วนบน สัมมาสมาธิพร้อมเสมอ สัมมาสมาธิเป็นความสำคัญเสมอ

ถ้ามีสัมมาสมาธิทำงานขึ้นไป จะจับต้องไม่ได้ การขุดคูย การจับต้องขันธ การขุดคูยการ จับต้องจิต เห็นไหม จิตนี้ธรรมารมณ ขันธ การกระทบของใจนี้เป็นธรรมารมณ สิ่งที่เป็นอารมณ์ ของใจเกิดขึ้นอย่างไร สิ่งที่เป็นอารมณ์ของใจ ถ้าจับอารมณ์ของใจได้ มันจะจับขันธอันละเอียดได้

ถ้าจับอารมณ์ของใจไม่ได้ ก็จับขั้นไม่ได้ อารมณ์ของใจ ความขุดคุ้ย ความพลิกแพลงของใจ ใจยังรับรู้สิ่งนี้ ย้อนกลับเข้ามา เห็นสภาวะเกิดดับเหมือนกัน สภาวะเกิดดับกับมัน

แต่สภาวะเกิดดับอันนี้มันเกิดขึ้นมาจากกิเลสอันละเอียด ไม่ใช่เกิดจากกิเลสอันหยาบ กิเลสอันหยาบเราชำระแล้วมันขาดออกไป รู้ว่าขาด รู้ว่าสิ่งนี้หลุดออกไปจากใจ แต่สิ่งที่เหลืออยู่ในใจก็รู้ว่ายู่ที่สิ่งนี้เหลืออยู่ในใจ แล้วเราย้อนกลับ ย้อนตามขึ้นไปทวนกระแสขึ้นไป เพื่อจะจับต้องสิ่งนั้นได้ เพื่อจับต้องสิ่งนั้นมาวิปัสสนา การวิปัสสนา งานในวิปัสสนาถึงเป็นงานส่วนหนึ่ง

วิปัสสนาไม่ใช่ความเห็นสภาวะเกิดดับธรรมดา วิปัสสนา คือ ต้องแยกแยะการเกิดดับออกว่า สิ่งใดเป็นตัวให้เกิด สิ่งใดเป็นตัวให้ดับ สิ่งที่เกิดแล้วดับ แล้วตัวใดเป็นตัวยุแยะ สิ่งที่ยุแยะ คือ กิเลสในหัวใจนั้น

กิเลสในหัวใจนั้นผ่านสภาวะสิ่งนั้น แล้วยุแยะสิ่งนั้นออกไป ให้สิ่งนั้นฟูขึ้นมา ให้สิ่งนั้นแพบในหัวใจ ไม่พอใจความเศร้า โศกใจ ความเสียใจ ความแพบ ความอารมณ์ของใจ สิ่งนี้ มันเกิดดับกับหัวใจของเรา แต่เราไม่เฉลียวใจ เพราะมันเป็นเรา สิ่งที่เป็นเรา แต่ถ้าเราจับสิ่งนี้ได้ เราจะมีเกิดว่า โอ๊ย...สิ่งนี้มันเกิดดับในหัวใจเรา มันทุกข์ร้อนขนาดนี้ มันเป็นความเห็นของเรา มันจะเกิดขึ้นมาด้วยอะไร? ด้วยสัมมาสมาธิ ด้วยการเฝ้ามองอยู่ ถ้าเฝ้ามองนี้จับต้องได้ การขุดคุ้ยหากิเลสตัวนี้สำคัญมาก

ถ้าเราขุดคุ้ยหากิเลสไม่ได้ เราก็เดินตามกิเลสไปตลอด กิเลสจะสร้างสภาวะว่า สิ่งนี้เกิดดับแล้วเรารู้ทัน เราก็ปล่อยวางๆ นี่พิจารณานามรูปจะเป็นแบบนี้ พิจารณานามรูปไป พิจารณาตามสิ่งต่างๆ พิจารณาสภาวะเกิดดับ แต่ไม่มีตัวใจไปพิจารณา ถ้ามีตัวใจไปพิจารณา คือ เห็นสภาวะเกิดดับๆ จมใจนี้ตั้งมั่น พอใจนี้ตั้งมั่น ตัวใจนี้ ตัวใจเห็นสภาวะเกิดดับอีกชั้นหนึ่ง นั่นนะ เวลาพิจารณาขั้น พิจารณาอย่างนั้น เห็นใจใหม่ เห็นอารมณ์ เห็นความรู้สึกนี้ เป็นวัตถุสิ่งต่างๆ แล้วแยกแยะสิ่งนี้ได้

สิ่งนี้จับต้องแล้วแยกออกไป แยกออกได้ด้วย จากวัตถุชั้นหนึ่ง เราแยกออกเป็นวัตถุ ๕ ชั้น เห็นใหม่ เป็นขั้น ๕ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นขั้น ๕ แยกออก สิ่งนี้ออกไป แยกออกไป มันแยกออกด้วยปัญญา ถ้าปัญญาไม่พอ มันจะแยกสิ่งนี้ไม่ได้ สิ่งนี้ไม่ได้ เราต้องกลับมาทำความเข้าใจ เพิ่มพลังงานของใจ เห็นใหม่ นี่เพิ่มพลังงานของใจ

ถึงว่า ถ้าทำกำหนดดวงใจ พิจารณาใจนี้ มันเป็นการทำความสงบของใจเท่านั้น ทำความสงบของใจนั้น วิปัสสนา คำว่า วิปัสสนานั้นก็วิปัสสนา เพราะเห็นสภาวะเกิดดับแล้วเป็นวิปัสสนา นั่นเขาว่าของเขา

แต่ถ้าตามความเป็นจริง วิปัสสนานี้เป็นการใช้ปัญญาฟาดฟันนะ ปัญญาต้องฟาดฟันกับกิเลส ปัญญาจะเกิดขึ้นได้ต้องมีความสงบของใจ ถ้าปัญญาไม่เกิด ไม่มีกำลังความสงบของใจ มันจะเป็นสติปัญญา

ถ้าเป็นสติปัญญา การฟาดฟันกับกิเลสเอาอะไรไปฟาดฟัน นั่นคือกิเลสขับไส กิเลสดึงเราไปในวงของกิเลส แล้ววนไปในวงกิเลส นั่นคือ การภาวนาอยู่ในวงวนของกิเลส มันถึงไม่ได้ผลใจ การปฏิบัติของเราจะไม่ได้ผลขึ้นมาตามสภาวะความเป็นจริง เพราะเราเข้าใจ เป็นธรรมชาติที่เราเข้าใจ เราสร้างขึ้นมว่าเป็นธรรมชาติของเรา ไม่เป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามความเป็นจริง

ถ้าเป็นธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามความเป็นจริง มันจะต้องฆ่ากิเลสตาย ฆ่ากิเลสตายออกไปจากใจว่า กิเลสสิ่งนี้ เห็นไหม สิ่งที่หลุดไปแล้ว รู้ว่าหลุดไปแล้ว สิ่งที่ยังมีอยู่ก็รู้ว่ายังมีอยู่ แล้วบางทีก็ สิ่งที่หลุดไปแล้ว รู้ว่าหลุดไปแล้ว

สิ่งที่ยังมีอยู่ ไม่เข้าใจว่าสิ่งที่ยังมีอยู่ทำอะไร สิ่งที่ยังมีอยู่เราจะต้องจับต้องอย่างไร จับต้องนะ นี่หัวใจในคอก ถ้าเราทำลายคอกไป เป็นชั้นๆ เข้าไป จนคอกหมดแล้วมันจะเกิดว่ามีหัวใจที่ไม่มีคอก เป็นหัวใจล้วนๆ นะ หัวใจล้วนๆ อยู่ หัวใจที่ไม่มีคอก เพราะทำลายคอก

แต่มันมีคอก สิ่งที่มีคอก มันก็ต้องจับต้องคอกนั้น จับต้องคอกนั้น จะจับต้องอย่างไร เรามองเข้าไปในสายตาของเรา มองเข้าไปที่คอกของวัว เราจะเห็นกระทบคอกของวัวด้วย กระทบตัววัวด้วย เพราะวัวอยู่ในคอกนั้น

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราจับต้องขั้นนี้ได้ เราพิจารณาขั้นนี้ได้ มันจะจับต้องสิ่งนี้ได้ จับต้องขั้นนี้ได้ การพิจารณาจับต้องขั้นนี้ ขั้นอันอย่างกลาง พิจารณาขั้นอย่างกลาง พิจารณาไปจนใช้ปัญญา มันจะหลอกดวงไป

สิ่งที่เป็นกิเลสมันจะหลอกดวง มันจะพลิกแพลง พลิกแพลงให้ความเห็นเราพลิกแพลงไปต่างๆ พลิกแพลงให้ความเห็นว่า สิ่งนั้นลงตัว สิ่งนี้ลงตัว ความลงตัว คือ ใจมันจะปล่อยาง สิ่งที่

ปล่อยวาง นั่นนะสภาวะเกิดดับ ถ้าใจมันทำได้ มันจะทำได้ แล้วเฝ้าดูสิ่งนี้อยู่ ก็จะย้ายอยู่กับที่ เฝ้าดู
 สิ่งนี้ตลอดไป เฝ้าดูอย่างนั้น รักษาใจใจ ใจนี้มันของประเสริฐมาก ประเสริฐเพราะอะไร เพราะว่า
 เราทำสัมมาสมาธิ เห็นใหม่ เราพร้อมแล้วที่เราจะชำระกิเลส

ถ้าเราพร้อมที่จะชำระกิเลส เหมือนกับเราพร้อม เราหาอาหารมาพร้อมแล้ว แต่เราไม่ปรุง
 อาหารนั้นให้เป็นอาหารสุกขึ้นมา มันก็จะเน่าเสียไป นั่นคือ สมาธิมันจะเสื่อมไป สิ่งที่มันเสื่อมไป
 นี้ พอมันเสื่อมไป มันก็เป็นความเห็นของเรา

สิ่งที่เป็นความเห็นของเรา มันก็จะจะเป็นความคิดของเราตลอดไป เป็นความคิด เป็นความยึด
 มั่นถือมั่นของใจ และสภาวะสิ่งนั้นสร้างสิ่งนั้น นี้เรารักษาใจเห็นสภาวะเกิดดับ รักษาใจบ่อยๆ เข้า
 มันชำนาญ เรารักษาไว้ด้วยความชำนาญ เราไม่ได้ก้าวเดินต่อไปในขั้นของวิปัสสนา

ถ้าเป็นขั้นของวิปัสสนามันต้องจับ ต้องกาย เวทนา จิต ธรรม แต่เป็นความคิดว่า ถ้าเรา
 ไม่ใช่วิปัสสนา สิ่งของมันเกิดดับ สิ่งที่เราวิปัสสนานี้เป็นอะไร? มันเป็นความเห็น เห็นใหม่ มันเป็น
 สิ่งที่ว่ากิเลสมันสวมเขา กิเลสมันหลอกหลวงหัวใจดวงนั้น มันก็เอาใจดวงนั้นเป็นที่อยู่ของมัน เป็น
 ที่อยู่ ที่ทำงานของมัน แล้วมันก็จะจับถ่วงสิ่งอย่างนั้นไว้ในหัวใจนั้น หัวใจนั้นปฏิบัติไปเป็นบุญ
 กุศลใหม่? เป็น เป็นกุศลเพราะเราปฏิบัติบูชา แต่มันถ่วงมันไม่ได้ผล มันก็ต้องเวียนตายเวียนเกิด

สิ่งที่เวียนตายเวียนเกิดเพราะเหตุไร เพราะมันมียางเหนียวในหัวใจ แต่ถ้าเราชำระยาง
 เหนียวในหัวใจ มันจะรู้โดยสัญจะความจริงว่า มันจะไม่มีเวียนตายเวียนเกิด เพราะใจนี้มันทำลาย
 สิ่งที่ว่า คือ ให้หัวใจนี้จับเคลื่อนไป สิ่งที่จับเคลื่อนไปตามพลังงานของมัน พลังงานของกิเลสนี้
 กิเลสมันอยู่กับใจ แต่มันขาดออกไปจากใจได้ด้วยกรรมเท่านั้น ด้วยกรรมที่...กรรมของใคร? ต้อง
 กรรมจากใจของเรา กรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่น ก็เป็นกรรมขององค์สมเด็จพระ
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ กรรมของผู้ที่ปฏิบัติองค์ใดก็เป็นกรรมของเขา สิ่งนั้นนะ ถึงจะเป็น อตุ
 ตา หิ อตุตโน นาโต

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ชี้ทาง ผู้ก้าวเดินตามถึงทางนั้น จะพ้นจากทางนั้น
 จะพ้นจากกิเลสได้ ผู้เดินถึงฝั่งก็มี ผู้เดินไม่ถึงฝั่งวนเวียนอยู่ในโอฆะ เวียนในวัฏฏะนี้เป็นมหาศาล
 สิ่งถึงฝั่ง การทำบุญกุศลเห็นใหม่ เขาโคมี ๒ เขา ขนโคมีมากมายมหาศาลเลยในตัวของโค

ในการประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน ผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติได้ผล มันจะเหมือนเขาโคเท่านั้นละ สิ่งที่เขาโคเพราะอำนาจวาสนา

สิ่งที่อำนาจวาสนาเพราะจริตนิสัยของใจมันไม่เหมือนกัน กิเลสของคนไม่เหมือนกัน สติปัญญา ๔ นี้เป็นสูตรสำเร็จ สติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม เท่านั้น เพราะคนเรามี กาย กับ ใจ

แต่ในการประพฤติปฏิบัตินี้ มันอยู่ที่แง่มุม แง่มุมของใจจะจับต้องสิ่งใด แล้วพยายามพลิกแพลงของเรา เราพลิกแพลง เราถนัดในทางจิตเราก็ต้องจิต องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้แล้ว ให้เราก้าวเดินตามนั้นไป ผู้ที่ปฏิบัติบางองค์นะ ผู้ที่ปฏิบัติบางองค์นี้จะพิจารณากายมาก่อน แล้วพิจารณาเวทนา แล้วพิจารณาจิต เป็นขั้นตอนไป

แต่พิจารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเดียว พิจารณาซ้ำซากอยู่อย่างนั้น ให้ปัญญานี้มันแยกแยะออกไป แยกระหว่างกายกับจิต แยกออกจากกันๆ จิตมันจะปล่อยสภาวะแบบนั้น ถ้าพิจารณาจิต จิตกับขันธเท่านั้น จิตกับขันธ จิตกับกาย พิจารณาแล้วมันจะปล่อยวางแยกออกไป สภาวะของใจนี้รับรู้สิ่งต่างๆ แล้วมันปล่อยวาง รับรู้สิ่งต่างๆ เห็นใหม่ รับรู้ความถูกต้อง รับรู้ความปล่อยวางนั้น ถ้ามัน มันอยู่กับสิ่งนั้น มันต่อสู้กันนะ เวลามันต่อสู้กันนะมันเกิดปัญญานี้ การทำงานระหว่างวิปัสสนา ปัญญาเกิดขึ้นนี้เป็นการใช้พลังงานมาก

เราเวลาคิดขึ้นมาของเรา เราคิดเห็นใหม่ คนเราคิดมาก คิดจนถึงกับเสียจริตก็ได้ คิดจนไม่มีทางออก ถ้าไม่มีทางออก แต่เรามีทางออกของเรา ทางออกของเรา คือว่า ถ้ามันพิจารณาแล้วมันปล่อยวางไม่ได้ เราต้องกลับมาทำความสงบของใจ กลับมาทำความสงบของใจ ปล่อยวางสิ่งนั้นเลย วางสิ่งนั้นไว้ แล้วกลับมาทำความสงบใจ เพิ่มพลังงาน เหมือนเอาเม็ดมาลับให้คมก่อน แล้วกลับไปฟัน เห็นใหม่ ฟันด้วยมีด แต่เวลาฟันด้วยมีด นี้มันเป็น บุคลาธิษฐาน แต่ความจริงนั้น คือการฟันด้วยปัญญา

ปัญญา คือ มีด เหมือนกับปัญญา เราใคร่ครวญแล้ว เราปล่อยวางแล้ว เราทำความสงบของใจแล้ว ให้เกิดพลังงานขึ้นมา แล้วกลับไป พอฟันขึ้นมามันก็จะขาด มันจะปล่อยวางไป นี่ถ้าปล่อยวางจะเว้งว่างขนาดไหน มันเว้งว่างไป มันไม่ถึงจุดนะ ไม่มีเหตุไม่มีผล เหตุของมันต้องเหตุว่าปัญญาใคร่ครวญแล้ว ปัญญาฟาดฟันแล้ว ปล่อยวางออกมา

สิ่งที่ปล่อยวางแล้ว ใครรับรู้ปล่อยวาง นั่นคือ ตัวใจปล่อยวาง ใจปล่อยคอกออกมา มันก็วิ่งว่างออกไป ออกจากคอกส่วนหนึ่งๆ ออกจากคอกอย่างนี้ไปตลอด

กิเลสส่วนหยาบขาดไป กิเลสส่วนกลางขาดไป กิเลสส่วนละเอียดเห็นใหม่ ชั้นอันละเอียดในหัวใจ ก็ต้องใช้วิปัสสนาเหมือนกัน วิปัสสนาที่ว่าเราสร้างสมขึ้นมา วิปัสสนาเท่านั้น ถึงจะชำระกิเลส วิปัสสนา คือ เรื่องของปัญญา

แต่วิปัสสนานี้จะไม่มีสัมมาสมาธิไม่ได้เลย ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ วิปัสสนานั้นเกิดขึ้นด้วยปัญญาของเรา ด้วยปัญญาของเราเห็นใหม่ คำว่า"เรา"คือ ตัวตน สิ่งที่เป็นตัวตน ตัวตนของใจกับตัวตนของกาย ต่างกัน ตัวตนของกายยึดมั่นกายกับเราทั้งหมดเป็นเรา

กายกับจิตนี้รวมกันแล้วเป็นเรา แต่เวลามันปล่อยกายเข้ามาเป็นชั้นๆ เข้ามานี้ มันเป็นมานะทิฎฐิ มานะความเห็นของใจ เห็นใหม่ ใจสูงกว่าเขาต่ำกว่าเขา มานะเทียบเคียง นั่นคือ ตัวตนของใจที่แท้จริง มันจะไปอยู่ที่ตัวใจนะ

ตัวใจปล่อยสิ่งต่างๆ เข้ามา ปล่อยเพราะอำนาจของปัญญา ไม่ใช่ปล่อยเพราะว่า เห็นสภาวะเกิดดับแล้วมันปล่อย มันจะปล่อยได้อย่างไร ในเมื่อกิเลสมันยึดมั่นถือมั่นอยู่อย่างนั้น ถ้าไม่สมุจเฉทปหานชำระกิเลสออกไปจากใจ กิเลสมันจะผูกมัดไปอย่างนั้นตลอดไป ต้องแยกแยะออกมาให้ได้ ต้องให้เห็นโทษของมัน ความที่จะปล่อยเพราะเห็นโทษ สิ่งนี้มันเป็นสิ่งที่ผูกพันกันไป สิ่งที่ถูกพันกันไป

ชั้น คือ ความจำได้หมายรู้ สัญญา นี้ สัญญาเป็นความจำได้หมายรู้ ชั้นเป็นสิ่งปรับปรุงแต่ง สิ่งปรับปรุงแต่งก็จินตนาการอยากสุขอยากสบาย อยากมีความดี อยากจะมี อยากจะทำประพฤติกปฏิบัติให้สมผล สมความปรารถนาทั้งหมด นั่นคือ ความคิดของเรา สังขารปรุงแต่งตลอดไป แล้วก็ทำตามสังขารที่ปรุงแต่งนั้น จะต้องทำอย่างนั้น เพราะเราศึกษาเล่าเรียนมา ศึกษาตามตำราที่ว่าอย่างนั้น สักแต่ว่ารู้ๆ จะสักแต่ว่ารู้นี้ มันเป็นสิ่งที่ว่า ไม่มีตัวหัวใจรับรู้

ตัวหัวใจรับรู้ คือ ตัวจิต ตัวจิต คือ ตัวรับรู้เขา ถ้าตัวจิตสกปรก คือ ตัวจิตนี้เป็นเรื่องของโลก มันก็รับรู้เรื่องของโลก มันเป็นเรื่องของความอยากไป มันต้องตัวจิตที่ปล่อยวาง ตัวจิตที่ปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ ให้ตัวจิตนี้เป็นอิสระ สิ่งที่เป็นอิสระแล้ว ค่อยย้อนกลับมาวิปัสสนาในตัว

ของมันเอง เพราะในตัวของมันเองไปติดเขา จิตนี้ไปติดเขาทั้งหมด จิตนี้เป็นอวิชชาตัวไม่รู้เรื่อง ความรู้ คือ รู้เป็นพลังงานเฉยๆ พลังงานเหมือนกับพลังงานของเราที่ว่าเหตุปัจจัย

แต่พลังงานอันนี้มันเป็นพลังที่ว่า เป็นอวิชชา เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์ จิตนี้เป็นเรื่องที่มีมหัศจรรย์ลึกลับมาก เวลาสร้างสมความทุกข์ให้กับหัวใจนี้ สร้างสมความทุกข์ให้กับหัวใจ จนจะทำให้หัวใจนี้แทบจะเป็นจะตายในหัวใจ แทบจะเป็นจะตายแต่มันไม่เคยตาย มันไม่เคยตาย มันจะตายจากสภาวะของเปลือก สภาวะของบุญกุศล สภาวะของบาปอกุศลที่มันสร้างสมนั้นนะ สิ่งที่มีมันสร้างสม คือ สร้างสมบุญกุศล และบาปอกุศลให้กับหัวใจนั้น

แต่ถ้ามีปัญหาขึ้นมา ในการศึกษาธรรม มันจะสร้างแต่บุญเป็นกุศลให้หัวใจ สร้างสิ่งที่เป็นกุศล สะสมที่เป็นกุศลนั้น กุศลนั้นก็ขับเคลื่อนให้ใจดวงนั้นหมุนเวียนไปตามอำนาจของบุญกุศลนั้น บุญกุศลนั้นให้กับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นก็เวียนไปๆ ไม่อยู่กับปัจจุบัน

ถ้ามันอยู่กับปัจจุบัน ปัจจุบันมันก็เวียนตายเวียนเกิดในอารมณ์ของตัวเอง สิ่งที่เกิดดับอารมณ์ของตัวเองจนสะสม สะสมจนมันเต็มอิมขึ้นมา อิมเต็มขึ้นมาในอารมณ์ของตัวเอง คือ สัมมาสมาธิ อิมเต็มอารมณ์ของตัวเอง แล้วตัวเองสกปรกตรงไหน? สกปรกตรงที่ว่ามันไม่รู้ตัวมันเอง

สิ่งที่ไม่รู้ตัวมันเองนี่นะ ต้องแยกแยะตรงนี้ให้เห็นว่า ตัวเองไม่รู้แล้วไปติดเขา ไปติดในขั้นอันละเอียด สิ่งที่เป็นขั้นละเอียดเป็นคอกสุดท้าย ขั้นละเอียดสิ่งนี้ผลักพาให้ใจ สิ่งนี้ทำให้หัวใจลุ่มหลงไปในความโลภ ความโกรธ ความหลง

ความโลภในคุณงามความดี อยากได้คุณงามความดี อยากประพฤติปฏิบัติได้ผล มีแต่ความโลภอยากประพฤติปฏิบัติ ประพฤติปฏิบัติตะครุบเงาไป ตะครุบเงาสั่งข้างหน้าไปว่า จะต้องได้ผลตามความเห็นตัว เพราะเราเคยได้ผลมาแล้ว ก็จะตะครุบเงา สร้างจินตนาการหลอกลวงไปตลอดเวลา

สิ่งที่หลอกลวงไป ต้องดับสิ่งนั้นขึ้นมาให้เป็นปัจจุบัน เห็นไหม สิ่งที่เป็นปัจจุบัน คือ ใจมันตั้งมั่นอยู่ ใจมันปล่อยวางขึ้นมา ปล่อยวางขึ้นมาจนปล่อยวางจากสิ่งต่างๆ ให้มันสร้างพลังงานขึ้นมา มีพลังงานออกแล้วค่อยออกใช้ปัญญา ออกใช้ปัญญาฟาดฟัน ต้องซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกว่ามันจะมีเหตุมีผล มีเหตุมีผลในความเข้าใจตามความจริง แล้วมันจะปล่อยวางเป็นขั้นๆ เข้ามา กิเลสนี้

มันเป็นแก่นของกิเลส ลึกลับซับซ้อนมาก มันถึงมีอำนาจเหนือใจแล้วมันข่มขีใจนะ บังคับให้ใจนี้ อยู่ในอำนาจของมัน มันทำสิ่งนี้ให้มีความทุกข์ยาก หมุนเวียนตายเวียนเกิด แล้วมันจะชำระ กามภพ

สิ่งที่เราจะตามรู้ ตามเห็น ในรูปในขันธอันละเอียดนี้ เป็นเรื่องของกามภพ สิ่งที่เป็นภพ ชาตินะ สิ่งที่เป็นภพชาติ ภพชาติที่จิตรับรองสภาวะจิตนี้ ถ้าจิตนี้มันทำลายกามภพนี้ได้ มันจะพ่น ออกไปจากกามภพ พ่นออกไปจากกรอบต่างๆ สิ่งที่เป็นคอกของใจ มันคุมใจไว้ พ่นจากสิ่งนี้ไป มันก็จะเป็นอิสระแก่ตัวมันเอง ถ้ามันไม่พ่น มันจะพ่นออกไป...เพราะมันไปยึดเขา มันไปยึดติด ของเขา สถานะมันยึดติดอย่างนั้น มันเป็นธรรมชาติ ธรรมชาติสถานะธรรมที่ตามความจริงมัน เป็นแบบนั้น

เราต้องเหนือธรรมชาติเหนือความรู้รับรู้สิ่งนั้น เหนือรับรู้สิ่งนั้นด้วยอะไร? ด้วยมรรค ญาณ ด้วยความเห็นของใจ ใจความเห็นอันนี้ละเอียดเข้ามา นั่นคือ ปัญญา ปัญญาในการไต่ค้อนใจ เข้ามา ไต่ค้อนใจเข้ามาละ ไต่ค้อนให้ใจเข้าใจสิ่งนี้

ไม่ให้เข้าใจนี่นะ ในการไม่เข้าใจตัวเอง แล้วไปติดเขา ติดเขาทั้งหมด สิ่งต่างๆ นี่เป็นโลก อยู่อย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมมา ตั้งแต่กับเรานี้มาแล้ว องค์สมณโคดมนี้ เป็นองค์ที่ ๓ โลกเป็นแบบนี้โดยดั้งเดิม แล้วจะเวียนอยู่อย่างนี้โดยดั้งเดิม เราจะรับรู้ ไม่รับรู้ โลกก็ เป็นอย่างนั้น โลกต้องหมุนไปตามธรรมชาติอย่างนั้น แล้วเราต้องเกิดตามสภาวะของกิเลสอย่างนี้

อย่างที่เราเกิดนี้ กิเลสพาเกิด กิเลสเห็นใหม่ บุญกุศลพาเกิด เราถึงประพฤติปฏิบัติออก มี ความเห็นของใจ ถ้าไม่มีความเห็นของใจ ใจไม่เข้าใจเรื่องของธรรม ไม่มีความสนใจของธรรม จะ ไม่เชื่อสิ่งนั้น จะมีคบอด คนที่มีคบอดก็ตาโง่ๆ เหมือนเรานี้แหละ ตาโง่ๆ ความรับรู้ของใจ เหมือนกัน แต่ไม่มีความเห็น ไม่มีความเชื่อ ไม่มีความเข้าใจเรื่องของใจ นี่ความหยาบเรื่องของ โลก มันเป็นเรื่องของโลก แล้วเขาแข่งขันกัน เห็นใหม่ ผู้ที่ประสบความสำเร็จ ว่าเป็นผู้มีปัญญา นั่นก็คือ ปัญญาโลก

แล้วปัญญาธรรมละ ปัญญาธรรมก็เกิดขึ้นตรงที่ว่าเราสะสมขึ้นมา นี่ภาวนามยปัญญา ขึ้นมา เห็นใหม่ เห็นสภาวะธรรมต่างๆ แล้วแยกขาดออกมาเป็นชั้นๆ ขึ้นมา นั่นคือ สภาวะของ ภาวนามยปัญญา สิ่งนี้ผู้ที่เห็นภาวนามยปัญญา คือ การตัดกิเลสออกไปจากตัวตน ระหว่างกาย กับจิตนี้ออกจากกัน ตัดความเห็นของกาย ระหว่างกายกับขันธออกจากกัน ขันธละเอียด แล้ว

ระหว่างกรอบอันละเอียดอันสูงส่ง กรอบละเอียดที่ว่าเป็นกามราคะ มันต้องใช้ปัญญาฟาดฟัน ปัญญาที่มีสัมมาสมาธิรองรับเท่านั้น

ถ้าปัญญาไม่มี สัมมาสมาธินี้อ่อนลง มันก็ยังคงกระชากไป เพราะระหว่างความโลภ ความโกรธ ความหลง ของใจนี้จะรุนแรงมาก ความโลภ ความโกรธ ความหลง นี่เป็นเรื่องกาม เรื่องราคะ เรื่องตัณหา นี่เป็นเรื่องที่ว่า โลกนี้คิดพันอยู่แล้ว มันเป็นตัวหาของใจ เห็นไหม

ตัณหาของใจ ใจนี้มีกิเลสอยู่ในหัวใจ แล้วมีตัณหา มันเป็นเชื้อไฟใส่ให้ลูกโซติช่วงชั่ววอดตลอดเวลา แล้วเราไม่เคยเจอ สิ่งที่ไม่เคยเจอ เป็นความคิด เราคาดหมาย สิ่งนั้นจะเป็นอย่างนั้น ประเทศชาตินั้นจะมีความรุ่งเรืองอย่างนั้น นำมีความสงบ น่าเทียว น่าเตร้อย่างนั้น นี่เป็นความคิด ความจินตนาการของตัว

อันนี้ก็เหมือนกัน เราคิดว่าเราเจอกิเลส เราจะชำระกิเลส เราจะหากิเลส แต่พอเราไปเจอ ขึ้นมานั้นนะ มันแสดงตัวขึ้นมา เวลาเรามีคู่ต่อสู้ เรามีสิ่งที่ว่า เราทะเลาะเบาะแว้งกับคนอื่นนะ ถ้าเราพูดกับคนเราฝ่ายเดียว เราทำได้ แต่เวลาเจอหน้าเขา มันจะมีการต่อสู้กันเห็นใหม่ คือ เจอข้าศึก

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราเจอข้าศึกของใจ ใจมันเกิดขึ้นมา มันแสดงตัวมา เราจะไม่รู้ตัวเลย เราจะเคลิบเคลิ้มไปกับความเห็นอันนั้น อันนั้นจะหลุดกระชากลากไป ปัญญาจะเข้ามาแยกแยะตรงนี้ ย้ำตรงนี้ให้ได้ ถ้าย้ำตรงนี้ได้ มันจะหยุดก่อน หยุดเพื่อให้ใช้ปัญญานี้ใคร่ครวญ

ใคร่ครวญในความว่า สิ่งนี้ไม่ใช่ เทียบเคียงว่า ไม่ใช่ สิ่งที่ไม่ใช่ คือว่า ปัญญาอันที่เกิดนี้ก็ไม่ใช่ มันละเอียดขนาดนั้น ละเอียดว่า ปัญญาของเราเอง มันจากหยาบๆ ขึ้นมา มันก็พัฒนาของมัน จนเป็น...อย่างพอยับยั้งกันได้ พอยังยั้งกันได้ ปัญญาจะเริ่มเกิดขึ้น พอปัญญาจะเริ่มเกิดขึ้น มันจะเริ่มแยกแยะ พอแยกแยะนี้ปล่อยวาง ถ้าปล่อยวาง ปล่อยวางๆ ปล่อยวางแล้ว มันปล่อยวางขาดใหม่ละ ปล่อยวางมีเหตุผลใหม่ละ ปล่อยวางไม่มีเหตุผล ไม่มีเหตุผลเพราะไม่สมุจเฉตปหาน

ถ้าสมุจเฉตปหาน มันจะมีเหตุมีผลของมันว่า เหตุเกิดเพราะสัมปยุต มรรคสามัคคีรวมตัว สิ่งที่รวมตัวแล้ว สัมปยุตชำระกิเลสออกไป นี่วิปยุตคายตัวออกมา สิ่งที่อยู่มานี้ จิตนี้พ้นออก จากชั้นนี้ออกไป ขาดออกไปจากชั้นนี้ จะเห็นตามสภาวะตามความเป็นจริง สิ่งที่เห็นตามสภาวะ

ตามความเป็นจริง มันขาดอย่างนั้น แล้วทำไมปัญญาถึงว่าไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่ความแยกแยะ เห็นสถานะเกิดดับเฉยๆ

ถ้าเห็นสถานะเกิดดับเฉยๆ จะไม่เห็นสถานะแบบนี้ ไม่เห็นสถานะเหตุกับผลที่รวมตัวแล้ว ออกมาเป็นธรรม ถ้าเหตุกับผลรวมตัวแล้ว...ไม่มีเหตุกับผลรวมตัว มันก็เป็นสถานะที่ว่าเกิดดับ ธรรมชาติ “ถูกต้อง” มันจะเกิดดับตามสถานะของมัน เพราะมันเกิดดับ ไม่มีเหตุ ไม่มีผล มันก็คลุมเครือกันไปอย่างนั้นตลอดไป นั่นคือ กิเลสอยู่ในหัวใจ ไม่มีสถานะจิตเข้ามารับรู้

สถานะจิตเข้ามารับรู้ สิ่งนี้มันจะปล่อยวางออกมาหมดเลย เห็นสถานะตามความเป็นจริง นี้คือ ภาวนามยปัญญา ปัญญาในเกิดจากการภาวนา แล้วเกิดด้วยความยากยิ่งมาก เพราะกิเลสมันพยายามจับใส่ พยายามดื้อนให้เราอยู่ในอำนาจของมัน

กิเลสนี้ คือ สำคัญที่สุด เวลาเห็นโทษของมันนะ ไม่มีใครเป็นโทษเลย เรื่องของโลกเขา นี้เป็นสถานะของโลกเขา ความมืดบอด ความเห็นของคน ของใครก็แล้วแต่ เขาสร้างบุญกุศลขนาดไหน สร้างบาปอกุศลก็เป็นผลของเขา เป็นเรื่องของเขาจะ จะไม่มีการช่วยเหลือกันได้เลย เหตุกับผลใครสร้างขึ้นมาก็ได้ผลอย่างนั้น

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดของเราว่า เราจะเลือกชำระกิเลสของเรา มันก็ต้องสร้างเหตุผลของเราขึ้นมา แล้วเรื่องเหตุผลของเรา ย้อนกลับมาที่ใจๆ เห็นตัวโทษของกิเลส เห็นไหม กิเลสอยู่ที่ใจเรา นี้ คือ ตัวนี้เป็นตัวปัญหา มาก ตัวนี้เป็นจุดศูนย์กลางที่ว่า จะทำให้สัตว์โลกหมุนเวียนไปๆ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า คนที่เกิดมาในโลกนี้ ไม่เคยเป็นญาติกัน ไม่เคยเป็นญาติพี่น้องกันมา ไม่มีเลย การเกิด การตายระหว่างในวัฏฏะนี้

การเกิด การตาย เราถึงเห็นสถานะที่ว่า บางคนเราเจอเห็นเขาแล้ว เราถูกใจก็มี เราถูกใจนั้นนะ สิ่งที่เราเคยสร้างคุณงามความดีร่วมกันมา เราเห็นแล้ว มันถูกชะตาไปหมดเลย สิ่งที่เราเห็นแล้ว มันขัดหูขัดตาจนตลอดเวลา นั่นแหละเพราะว่าเราเคยเกิดมาในโลกนี้ มีความขัดแย้งกันมาตลอด สิ่งที่ยึดแย้งกันมา มันสะสมใจเข้ามา มันเป็นเรื่องของจริตนิสัยเลย สิ่งที่เป็นจริตนิสัยนี้ สะสมลงมาถึงใจ แล้วจะเห็นสถานะแบบนั้นในหัวใจ

เราเข้าใจสภาวะแบบนั้น จนมันสภาวะนั้น ทั้งนะ ทั้งขั้น ทั้งขั้น เพราะว่าการเกิดและการตายนี้ มันเป็นภพชาติต่างๆ สะสมเข้ามาแล้ว มันสะสมเข้าไปที่ใจ สัญญา ความคิด ความจำ ตามขั้น ๕ ตามขั้นความคิด ความจำของเรา มันคิดแล้ว สิ่งที่ได้รับรู้ มันคือ ตัวใจ

ตัวใจตัวนี้เป็นตัวที่รับรู้เอาไว้หมดเลย รับรู้แล้วสะสมเป็นจรตนิสัย ถึงเป็นความเห็นของ ใจดวงนั้น ใจดวงนั้น การประพฤติกปฏิบัติมันถึงต้องตามความเป็นจริงของสภาวะใจดวงนั้น กาย เวทนา จิต ธรรม ส่วนใดส่วนหนึ่ง จับอันนั้นแล้ววิปัสสนา จนความเห็นเข้าใจความเป็นนั้น แล้ว จะปล่อย กาย เวทนา จิต ธรรม ไว้ตามความเป็นจริง

ไว้ตามความเป็นจริง เห็นใหม่ ปล่อยคอกออก คอกของใจ จนหมดออกไป จนเหลือแต่ใจ ล้วนๆ เลย นี่คือ ตัวใจ ตัวใจตัวนี้ พ้นออกมาจากคอกแล้ว มันก็ยังต้องทำลายตัวมันเอง

ถ้าทำลายตัวมันเอง จะทำลายด้วยอย่างไร จะทำลายด้วยภาวนามยปัญญาเท่านั้น สิ่งที่เป็น ภาวนามยปัญญา ถึงจะทำลายสิ่งนี้ได้ สิ่งอื่นทำลายไม่ได้ วัตถุประสงค์ของมันยังเป็นของทำลายง่าย จะเป็นของมีคุณค่าขนาดไหน จะมีความเข้มแข็ง มีความคมแข็ง มีที่ว่าเป็นของที่ชำระได้ยากขนาด ไหน มันก็ยังชำระได้ เพราะเขาต้องมีวิธีการชำระจนได้ วิธีการของโลกเขาจะทำของเขาไป

แต่วิธีการชำระใจ เพราะไม่มีใครเคยเห็น เราจะชำระใครก็แล้วแต่ เราจะต้องเห็นเหตุเห็น ผล เราจะต้องจับตัวเขาได้ แล้วมีการโต้สวนกัน ถึงว่าเหตุผลมันถึงจะจบ ถ้าเราจับตัวสิ่งนั้นไม่ได้ เราจับตัวผู้ที่ทำให้ความผิดไม่ได้ เหตุการณ์นั้นจะไม่จบ เราจะพิจารณากัน เราจะรู้ขนาดไหน เรารู้ ไปได้ ร้อย่างนี้ รู้ แต่ไม่ได้เป็นปัจจุบัน ไม่ได้ชำระล้างออกไปจากใจ

สิ่งที่ไม่ได้ชำระล้างออกไป มันก็เป็นอดีตอนาคต สิ่งที่เป็นอดีตอนาคต เรารู้ เพราะมันไม่ เป็นปัจจุบันนี้ มันก็ต้องหลุดลากลให้ใจดวงนี้ไปเกิดตายอีกโดยธรรมชาติของมัน เพราะมันมีวิชา อยู่ในหัวใจนั้น อย่างน้อยมันก็ต้องเกิดเป็นพรหมแน่นอน สิ่งที่เกิดเป็นพรหมแล้ว จะต้องสุกไป ข้างหน้านั้น เป็นอำนาจวาสนาของใจดวงนั้น

แต่ในการประพฤติกปฏิบัติยืนยันในเรื่องของใจ สิ่งที่ได้รับรู้ คือ ตกผลลิกลงที่ใจ ใจปล่อยคอก มาทั้งหมด ใจปล่อยคอกของความเห็นมาทั้งหมด ปล่อยคอกออกไป ให้ใจนี้เป็นอิสระจากคอกนั้น ปล่อยอิสระจากคอก เพราะเป็นกิเลสอย่างหยาบ

แต่ตัวกิเลสอันอย่างละเอียด ตัวกิเลสกับตัวใจที่ตัวปฏิสนธิจิต ตัวปฏิสนธิจิตตัวนี้ ถ้าใครผ่านตรงนี้เข้ามา จะเริ่มต้นจากเข้ามา เห็นความเกิด ความตายของใจดวงนั้น ที่ผ่านกิเลสผ่านภพชาติมา แล้วมันจะสลัดสังเวชเรื่องใจ สลัดสังเวชมาก

คนที่ประพฤติปฏิบัติมันมีกำลังใจตรงนี้ ตรงที่เห็นการเกิดและการตาย ของใจที่มันผ่านสภาวะในวิถุณมา แล้วเข้าไปสะสมมาตรงนั้น จนเห็นเป็นนิสัย จนสร้างสมคุณงามความดี จนเป็นคุณงามความดี ใจนี้เป็นคุณงามความดี สร้างคุณงามความดีมาแล้วจึงว่า มีอำนาจ มีบารมีใจ นี้ อินทรีย์แก่กล้า

ถ้าอินทรีย์ไม่แก่กล้า ในการประพฤติปฏิบัติ ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี มันเป็นสิ่งที่ยังต้องสมเด็จ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้แน่นอน ต้องทำได้ กิเลสนี้ต้องขาดออกไปจากใจโดยธรรมชาติในการ การประพฤติปฏิบัติ ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี

แต่เราคงความ ๗ วัน ๗ เดือน ๗ ปี ได้หรือไม่ได้ ถ้าเราทำไม่ได้ เราประพฤติปฏิบัติไม่สมควร ถ้าเวลาเราทำไม่ได้ เราทำไม่ถึง มันก็เป็นว่า เราขาดช่วงไป เราขาดตอนไป มันก็นับเป็นเดือน เป็นปี ไม่ได้ตลอดไป

การทำความเพียร ถ้าเรามีความสนใจของเรา เราพยายามทำความเพียรของเรา เราเชื่อมั่นในความเห็นของเรา เห็นใหม่ นี่จิตนิสัยอยู่ตรงนี้นะ ตรงที่มันเชื่อมั่น แล้วมันทำของมันได้ มันมีกำลังของใจนั้น นี่คือ บารมีของใจนั้น ใจนั้นสะสมมาขึ้นมา ใจนั้นถึงต้องย้อนกลับใจ

ความหลงของใจจะหลงมาก ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่เคยหลงผิด ไม่เคยทำความผิดพลาดเลย ไม่มี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๖ ปี เห็นใหม่ ทำความผิดพลาดมา ศึกษาเล่าเรียนมา ศึกษาไปกับโลกเขา ออกไปกับโลกเขา จนเคล็ดเปิดเปิงไปจนถึงที่สุดแล้ว เป็นไปไม่ได้ ต้องย้อนกลับมา กลับมาหาอำนาจาสนาบารมีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองที่สร้างสมไว้ แล้วกลับมาชำระกิเลส จากในปัจเจกตั้ง ปัจเจกตั้งในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเองว่า ชำระกิเลสออกไป

นี่ก็เหมือนกัน ในหัวใจของเรา เราปัจเจกตั้ง ถ้ามีความเชื่อมั่นจะเริ่มว่า สิ่งที่เป็นความว่าง ปล่อยางเขามาหมดเลย ไม่มีคอกที่จะกระทบ ไม่มีขันธุ์ที่จะกระทบ สิ่งที่เป็นขันธุ์ รูป เวทนา

สัญญา ตั้งขา วิทยุณ มันเป็นเรื่องการกระทบของจิต จิตกระทบสิ่งนี้ แล้วรับรู้สิ่งต่างๆ ไป แล้วก็ยึดมั่นถือมั่น สัญญาความผูกพัน

ความผูกพัน เห็นใหม่ ความเห็นของใจ สิ่งที่ว่าความผูกพันของใจ ใจนี้เกาะเกี่ยวไป แล้วจิตนิสัยถูกต้องกับใจดวงไหน มันก็เกาะเกี่ยวดวงนั้น มันสกัดสิ่งนี้เข้ามา สกัดสิ่งที่เป็นกิเลสอย่างหายาๆ

อย่างเป็นทางการพล่อยเข้ามา พอพล่อยเข้ามา มันเป็นอิสระในตัวมันเอง แต่มันก็ยังเป็นความเศร้าหมอง ความฟุ้งไสของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นยังมีความเศร้าหมอง มีความฟุ้งไส แล้วมันก็เว้งว่างตลอดไป มันจับต้องสิ่งนี้ไม่ได้ มันถึงต้องใช้ปัญญา ใช้ความใคร่ครวญปัญญาว่า สิ่งนี้ คือ อะไร

การปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาหมดแล้ว มันเหมือนกับปล่อยวางสิ่งต่างๆ ทั้งหมด แล้วปล่อยวาง แล้วที่เหลือนี้ คือ อะไร มันจะรับรู้ถึงว่า เราปล่อยวางแล้ว เราเข้าใจสิ่งต่างๆ แล้ว นี่ตัวใจสำคัญ สำคัญตรงนี้

ตัวรู้ คือ ตัวนี้ ตัวรู้โดยธรรมชาติ รู้โดยธรรมชาติของเขา คือ ตัวอวิชา อวิชาปจฺจยา สงฺขารา สงฺขาราปจฺจยา ญาณํ สิ่งนี้มีถึงมีสิ่งนี้ เพราะความรู้สึกมี มันถึงมีอวิชา สิ่งที่เป็นความรู้สึกมีนี้ มันคือ ตัวกิเลส สิ่งที่เป็นความรู้สึกนี้ คือ ตัวรู้นี้ ไม่กระทบขั้นใดๆ เลย นี่ต้องย้อนกลับเข้ามาจับตัวนี้ให้ได้

ถ้าย้อนกลับเข้ามา สิ่งที่ไม่กระทบกัน แล้วมันจับตัวมันได้อย่างไร สิ่งที่กระทบกัน สิ่งนี้รับรู้กันเห็นใหม่ เรายื่นมือจับมือหนึ่งให้อีกมือหนึ่ง อีกมือรับสิ่งของไป สิ่งของต้องกระทบยกให้กัน แต่สิ่งนี้ในมือของตัวเองยกให้ในมือของตัวเองได้อย่างไร ในมือของตัวเอง มันมีอะไรอยู่ในมือของตัวเอง นี่มันเป็นการจับต้องได้ยาก

ถึงว่าการขุดคุ้ยหากิเลสนี้ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติเห็นธรรม เห็นธรรมในการประพฤติปฏิบัติ มันจะเข้าใจว่า การขุดคุ้ยหากิเลสนี้ เป็นงานอย่างเอามาก ถ้าขุดคุ้ยหากิเลสไม่เจอนี้ มันจะหลงไปหลงไปในความเห็นของตัว หลงไปนะ เพราะเรามองต่างๆ เราปล่อยวางหมดเลย ปล่อยวางมากี้ต้องว่างหมด ต้องเว้งว่างหมด สิ่งนี้เว้งว่างหมด แล้วใครเป็นคนรับรู้สิ่งนี้ ถ้ายังมีสิ่งนี้ที่รับรู้ถึงความเว้งว่าง ความว่าง อ่างปากว่าว่าง นั่นแหละ คือ ตัวอวิชา

อวิชชาเป็นคนบอกว่า ว่างหมดเลย เว้งว้างหมดเลย แต่ไม่รู้ว่าจะตัวเองไปรู้ได้อย่างไร สิ่งที่เรา
 นั้นแหละ นั้นแหละ ย้อนกลับตรงนี้ ถ้ามันเริ่มสงสัย ลังเลสงสัยส่งออก สิ่งที่เราส่งออกแล้วย้อนกลับ
 ย้อนกลับเข้ามาพิจารณา ย้อนกลับเข้ามา ก็พยายามใคร่ครวญเข้าไป สิ่งที่เราใคร่ครวญนะ สิ่งใดมีอยู่
 สิ่งนั้นต้องเจอ สิ่งใดยังเป็นเกิดดับในหัวใจอยู่ มันเกิดดับนะ ความรู้ที่มันยังเกิดดับในหัวใจ สิ่ง
 เกิดดับ เพราะมันเป็นอวิชชา มันไม่เป็นวิมุตติ สิ่งที่เป็นวิมุตตินี้มันพ้นจากสมมุติ

สิ่งนี้มันอยู่ในวงของสมมุติ สิ่งที่เป็นวงสมมุติเพราะมันเกิดดับอยู่ในหัวใจ ถ้าย้อนกลับมา
 จับความเกิดดับ เห็นความเกิดดับ เห็นความเกิดดับด้วยปัญญาญาณนะ สิ่งที่เราเป็นปัญญาญาณ
 ญาณอันอย่างละเอียดนี้จะเห็นความเกิดดับ พลิกความเกิดดับนั้น ความเกิดดับนั้นต้องสิ้นไป สิ่ง
 สิ้นไปนะ จะไม่มีสิ่งใดเลย สิ่งใดเป็นตัวอะไรไม่ได้ เป็นตัวจิตก็ไม่ได้ เป็นสิ่งใดก็ไม่ได้ นั่นคือ ตัว
 ความหลุดพ้น สิ่งที่เราหลุดพ้นในการประพฤติปฏิบัตินี้ เป็นการใคร่ครวญของปัญญาทั้งหมด

สิ่งที่ปัญญาพร้อมกับสัมมาสมาธิ สิ่งที่เป็นสมาธิ สิ่งที่เป็นสมถะนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการ
 เพิ่มพลังงานของใจ ในการให้กดให้กิเลสเบาตัวลงเท่านั้น กิเลสให้เบาตัวลง เพื่อให้ใจได้ทำงาน
 ถ้าใจได้ทำงานจะเป็นประโยชน์ของใจ

ถ้าใจไม่ได้ทำงาน ใจก็เป็นเรื่องของโลกตลอดไป สิ่งที่เป็นโลก ก็หมุนไปในโลก โลกก็
 หมุนตามกระแสของโลก มันก็ตามคุณงามความดี ทำดีได้ทำชั่วได้ชั่ว นี่เป็นสังขารตามความ
 เป็นจริง เราประพฤติปฏิบัตินี้เป็นคุณงามความดี

ความประพฤติปฏิบัติเป็นคุณงามความดี เพราะเป็นปฏิบัติบูชาตามที่องค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนทีไว้ ขอให้เราผู้เป็นชาวพุทธ พุทธบริษัท ๔ ให้ปฏิบัติบูชาเออะ
 สิ่งที่เราปฏิบัติบูชาเป็นสิ่งประเสริฐที่สุด เพราะการปฏิบัติบูชา ถ้าปฏิบัติถูกต้อง มันจะเป็นการ
 ชำระกิเลส เข้าไปจนถึงกับเป็นพุทธะเหมือนกัน

แต่ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้อง มันเป็นบุญกุศล บุญกุศลอันประเสริฐเพราะอะไร เพราะใจนี้ได้
 พัฒนาแล้ว เหมือนกับแร่ธาตุ แร่ธาตุในแผ่นดิน ไม่ได้เอามากลั่น เอามาแปรสภาพ จะเป็นแร่ธาตุ
 ปนดินอยู่อย่างนั้น แต่แร่ธาตุอย่างไหนที่เราเอามาแปรสภาพแล้ว มันจะเป็นแร่ธาตุที่บริสุทธิ์

สิ่งที่เป็นบริสุทธิ์ นี้ใจก็เหมือนกัน ถ้าเราปฏิบัติถูกต้อง เราได้แปรสภาพแร่ธาตุในหัวใจของเรา ธาตุรู้ ธาตุรู้นี้เป็นธาตุที่ว่ามันไม่เคยเกิดและไม่เคยตาย มันจะเป็นสภาวะแบบนั้น มันไม่เคยตาย มันเกิดดับตามแต่สภาวะของกิเลสเท่านั้น สภาวะกิเลส

ถ้าพูดถึงเราชำระกิเลส เอากิเลสออกไปจากใจ ธาตุรู้จะเป็นธาตุรู้โดยธรรมชาติ สิ่งที่เป็นธรรมชาติเป็นธรรมทั้งหมด ไม่มีสิ่งใดเจือปน มันเป็นความสะอาด นี่การปฏิบัติบูชา เพราะเหตุนี้การปฏิบัติบูชา ถ้าเราปฏิบัติถูกต้องเราก็ได้ตบะธรรม

สิ่งที่เป็นตบะธรรม แผลเผาให้กิเลสนี้แห้งเหือดไปในหัวใจ แห้งเหือดเห็นใหม่ นั่นคือตบะธรรม ปัญญาญาณนี้ชำระกิเลส พาดพันกับกิเลส ชำระกิเลสออกไปจากใจ ให้สิ่งนี้เป็นความบริสุทธิ์ผุดผ่องขึ้นมาจากหัวใจ นี่คือ การปฏิบัติ ถ้าปฏิบัติถูก

ถ้าปฏิบัติผิดนั้นก็เป็นการสร้างสมบารมี สิ่งที่สร้างสมบารมี ปฏิบัติไปตามแต่สภาวะธรรม ถ้าได้สูงขนาดไหน ความบริสุทธิ์ถ้าใกล้ธรรมขนาดไหน มันก็เป็นบารมีมากขึ้นเท่านั้น ถ้าจิตมันสงบ จิตมันเว้งว่างขนาดไหน

ผู้ที่...ในพระไตรปิฎก เห็นใหม่ ผู้ที่ปฏิเสธว่าภพชาติไม่มี มีชาติเดียว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า พวกนี้เคยเป็นพรหม ในการประพฤติปฏิบัติประพฤติปฏิบัติจิตมีความสงบมาก สงบมาก พอมีสงบมาก มีความสงบเป็นขั้นเดียวเพราะเอกัคคตารมณฺ์ ดาญไปเกิดเป็นพรหม ชีวิตเขายืนยาวมาก เวลาเขาปฏิบัติไปแล้ว เขาจะย้อนใจ ย้อนบุญเพนิวาसानุสติญาณเห็นใหม่ บุญเพนิวาसानุสติญาณย้อนกลับอดีตชาติ อดีตชาติมีมากขนาดไหน แต่เขาย้อนไม่ได้ เขาย้อนไม่ได้ เขาว่าชาติไม่มี มีชาติเดียว ชาติที่เกิดดับนี้มีเท่านั้น

การประพฤติปฏิบัติ ถ้าพูดถึงได้สมาธิ ความสูงส่งขึ้นมาในหัวใจที่ปฏิบัติขึ้นมา มันก็ได้สภาวะธรรมที่ว่า ไปเกิดเป็นพรหม เกิดตามสภาวะของใจนั้น ถ้าปฏิบัติถูกต้องขึ้นมา ใกล้เข้ามา ปัญญาใคร่ครวญขึ้นมา มันเกิดขึ้นมา

เหมือนกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นพระโพธิสัตว์ เห็นใหม่แต่ละชาติ หนึ่งๆ สะสมปัญญาบารมี สะสมเนกขัมมบารมี สะสมขันติบารมี แล้วแต่ชาติไหนจะเกิดเป็นอะไร แล้วสะสมบารมีขึ้นมาอย่างนั้น ให้ใจดวงนั้นคงแก่กล้าขึ้นมา จนสุดท้ายแล้วต้องสละออก สละลูก สละเมีย สละทุกอย่างเพื่อให้ใจพร้อมกับโพธิญาณ เพราะจะเป็นพรหมจรรย์

พรหมจรรย์นะ พรหมจรรย์ในหัวใจ พรหมจรรย์พ้นจากกิเลสในหัวใจ แต่ถ้ามีกิเลสในหัวใจ เป็นพรหมจรรย์ เราก็เป็นพรหมจรรย์ของเราขึ้นมา เนกขัมมบารมีนี้ พรหมจรรย์ พยายามให้เราแยกออกไปจากชีวิตคู่ ให้เป็นเนกขัมมบารมีนั่นนะ สะสมให้ใจนี้เป็นพรหมจรรย์ พรหมจรรย์ขึ้นมา จนพรหมจรรย์ของเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา พรหมจรรย์ในหัวใจ ชำระกิเลสออกจากใจ

ถ้ากิเลสออกจากใจ นี้เป็นพรหมจรรย์แท้ใจ พรหมจรรย์แท้ คือว่า ออกไปเป็นพรหม เป็นพราหมณ์ ผู้ที่เป็นพราหมณ์ เพิ่งเกิดขึ้นจากการตบะธรรมแผดเผาใจดวงนี้ การประพฤติปฏิบัติถึงมีคุณค่ามาก ถ้าปฏิบัติถูกต้อง ถ้าปฏิบัติไม่ถูกต้อง มันก็เป็นจรตนิสัยอำนาจวาสนา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่ากาลในครั้งพุทธกาล ผู้ที่ถือลัทธิต่างๆ ทั้งโต้แย้ง ทั้งไม่เชื่อ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม เราศึกษาธรรม เราศรัทธาในศาสนาพุทธ เราอยากเกิดร่วมกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะว่าจะชี้เรื่องของกิเลสของเรา จะชี้ว่าเราควรปฏิบัติอย่างไร ให้เราเข้ากับจรตนิสัย

แต่เพราะเราเกิดไม่ทันองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การประพฤติปฏิบัติของเรา ถึงต้องถูกต้องไถ่ เพื่อจะให้เข้าถึงจรตนิสัยของเรา ให้เข้ากับทางของเรา อันนี้มันก็เป็นส่วนหนึ่ง เพราะอำนาจวาสนาของเราไม่ถึงที่ว่า เราเจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยเนื้อหา โดยเนื้อ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจริง ตัวจริงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่เราก็เจอธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม ธรรมและวินัยที่ฝากไว้ เราก็มีอำนาจวาสนา ๕,๐๐๐ ปีนี้ ช่วงแป็บเดียว ๑๐๐ ปีชีวิตเรานี้ ก็แป็บเดียว แป็บเดียวเท่านั้นนะ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดในพระไตรปิฎก ชีวิตนี้เหมือนพยับแดด พยับแดดที่เกิดขึ้นนะ มันเกิดขึ้นมาในความร้อน ที่ความร้อนแผดเผา เกิดเป็นพยับแดดขึ้นมา มันก็แค่นั้นเอง ชีวิตเราก็มีเท่านั้นเอง

ถ้าย้อนกลับเข้ามาคิดถึงชีวิตของเราตัวเอง มันจะเศร้าใจ มันจะโศกสลด เห็นไหม นี่ปลงธรรมสังเวชไป ปลงธรรมสังเวชขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ธรรมของเรายังไม่เกิด ถ้าเทียบเข้ามา นี้ธรรมเกิด ธรรมเกิด คือ ความสลดสังเวชของใจ นี่นะ ธรรมเกิดเป็นชั้น ความที่ว่า มันห่อหุ้มทะเยอทะยานไปทางโลก มันจะเศร้าโศกเสียใจในสิ่งนั้น ว่าเราเอาเวลาของเราขึ้นมาเพื่อประพฤติปฏิบัติธรรมดีกว่า ประพฤติปฏิบัติธรรมเพื่อให้ใจดวงนี้ พ้นออกไปจากการเวียนตายเวียนเกิด

เวียนตายเวียนเกิดใน ๕ ,๐๐๐ ปีนี้ ถ้าเราเกิดมนุษย์ซ้ำๆ เราก็ได้หลายภพหลายชาติเวียนตายเวียนเกิด แต่ถ้าเราปฏิบัติธรรม ชาตินี้ปฏิบัติธรรม จะทุกข์ยากขนาดไหน เพื่อจะพ้นออกจากกิเลส เพื่อเป็นความสุขของตัว สุขตามความเป็นจริง จะผิดจะถูกต้องทำไปก่อน จะเป็นการเพ่งหรือเป็นอะไร เพ่งไปก่อน เพราะเป็นการเพ่ง

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็บอกไว้แล้วนะ ในเพ่งกสิณ ในเมื่อสิ่งนี้ถ้าเป็นความผิดพลาด จะไม่มีกรรมฐาน ๔๐ ห้องให้เราก้าวเดินหรรอก กรรมฐาน ๔๐ ห้องนี้ก็จะเพื่อให้เราเข้ากับจิตนิสัยของสัตว์โลก ให้เข้ากับจิตแล้วทำให้ใจสงบให้ได้ ถ้าใจสงบไม่ได้ มันจะเป็นเรื่องของฌาน โลกีย์ แน่นอน

ถ้ามันสงบได้ขึ้นมามันถึงจะเป็นโลกุตตระ สิ่งที่เป็นโลกุตตระจะทำให้เราปฏิบัติแล้วไม่ผิดพลาด ทำให้เราปฏิบัติแล้วเข้าใจกับธรรมมากที่สุด เข้าใจกับธรรมจนกว่าเราจะเป็นธรรม

ถ้าใจเป็นธรรมมันจะปลดกิเลสออกไป ทำลายคอกของกิเลสออกไป ถ้าคอกของกิเลสออกไป มันจะปลดเป็นคอกๆ ไป จนใจนี้พ้นออกจากใจ ใจนี้พ้นออกไปจากกิเลสได้ พ้นออกไปจากกิเลสได้จากการประพฤติปฏิบัติของเรา ไม่ใช่พ้นจากกิเลสได้โดยความคาด โดยความหมาย โดยความจินตนาการ สิ่งที่คาดหมายจินตนาการ ไม่เห็นสภาวะความเป็นจริง ไม่เห็นความสมุจเฉทปหานของใจ

ถ้าเห็นสภาวะตามความเป็นจริง จะเห็นสมุจเฉทปหานของใจ แล้วธรรมนี้จะสื่อกันโดยธรรม สิ่งที่สื่อกันโดยธรรม คือว่า ผู้ที่เห็น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า พระสารีบุตรรู้ รู้ตามความเป็นจริง รู้ตามความเป็นจริงเพราะเห็นตามความเป็นจริง แล้วถึงความสะอาดบริสุทธิ์เท่ากัน แต่ถ้าไม่รู้ตามความเป็นจริงนะ มันก็จะรู้ตามความคาด ความหมาย ที่จะไม่สมควรแก่ธรรม ตามสภาวะของธรรมนั้น เอวัง